

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

Навчально-науковий інститут морського права та менеджменту

Кафедра морського права

Волкова Аліна Сергіївна

УДК: 341.645.55:061.1ЄС(26)(079.2)

**ПРАКТИКА СУДУ ЄС У ВИРІШЕННІ СПОРІВ ЩОДО ВОДНИХ
РЕСУРСІВ**

Дипломна робота магістра

Науковий керівник,

К.ю.н., доцент

Півторак Г.Ф.

освітньо-професійна програма

«Морське право»,

спеціальність 081 «Право»

Здобувач

Науковий керівник

Завідувач кафедри

Нормоконтроль

Волкова А.С.

Півторак Г.Ф.

Наталя КРЕСТОВСЬКА

Наталя КРЕСТОВСЬКА

м. Одеса - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	8
1.1. Інституційна структура управління водними ресурсами у ЄС.....	8
1.2. Правовий режим водних ресурсів у ЄС	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВОДНИХ РЕСУРСІВ.....	29
2.1. Основні категорії спорів щодо водних ресурсів у Суді ЄС	29
2.2. Система вирішення спорів у ЄС щодо водних ресурсів	36
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ РІШЕНЬ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	47
3.1. Роль судових прецедентів у формуванні політики ЄС щодо водних ресурсів	47
3.2. Проблеми у правозастосуванні рішень Суду ЄС щодо водних ресурсів....	57
3.3. Механізми розвитку правового регулювання використання, відтворення та охорони водних ресурсів у ЄС.....	65
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному глобалізованому світі питання управління водними ресурсами набувають дедалі більшої актуальності, що зумовлено низкою визначальних чинників. Зміна клімату та посилення екологічних викликів висувують нові вимоги до ефективного та раціонального використання водних ресурсів. Європейський Союз, як регіон з розвиненою правовою системою та високими стандартами екологічної безпеки, приділяє особливу увагу правовому регулюванню водних відносин. Практика Суду ЄС у вирішенні спорів щодо водних ресурсів становить винятковий науковий та практичний інтерес, оскільки демонструє механізми юридичного врегулювання складних екологічних та міждержавних конфліктів. Унікальність дослідження полягає в тому, що судова практика Європейського Союзу формує не лише правозастосовчі стандарти, але й слугує орієнтиром для розвитку національних правових систем у сфері водокористування.

Актуальність теми посилюється також трансформаційними процесами, що відбуваються в Україні на шляху європейської інтеграції. Вивчення судової практики ЄС у водних спорах надає можливість імплементувати найкращі правові механізми та стандарти вирішення екологічних конфліктів у вітчизняну правову систему. Це особливо важливо в контексті адаптації українського законодавства до *acquis communautaire* та забезпечення сталого управління водними ресурсами. Крім того, дослідження практики Суду ЄС дозволяє комплексно проаналізувати складні правові питання, пов'язані з транскордонним використанням водних об'єктів, екологічними обмеженнями, правами різних суб'єктів водних відносин та механізмами вирішення конфліктних ситуацій. Це сприяє розвитку теоретичної бази екологічного та водного права, формуванню нових наукових підходів до розуміння правової природи водних відносин.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі практики Суду ЄС у вирішенні спорів щодо водних ресурсів

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі основні **завдання**:

1. дослідити інституційну структуру управління водними ресурсами у ЄС;
2. визначити правовий режим водних ресурсів у ЄС;
3. розглянути основні категорії спорів щодо водних ресурсів у Суді ЄС;
4. охарактеризувати систему вирішення спорів у ЄС щодо водних ресурсів;
5. визначити роль судових прецедентів у формуванні політики ЄС щодо водних ресурсів;
6. охарактеризувати проблеми у правозастосуванні рішень Суду ЄС щодо водних ресурсів;
7. дослідити механізми розвитку правового регулювання водних ресурсів у ЄС.

Об'єктом дослідження є правові відносини у сфері використання, охорони та відтворення водних ресурсів в Європейському Союзі.

Предметом дослідження виступає судова практика Суду ЄС у вирішенні спорів, пов'язаних з водними ресурсами, її інституційні, правові та процедурні особливості.

Методологічна основа дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення дослідницьких завдань у роботі застосовано комплекс взаємопов'язаних методів наукового пізнання. Порівняльно-правовий метод дозволяє зіставити підходи до вирішення водних спорів у різних правових системах. Системний метод забезпечує всебічний аналіз комплексної структури управління водними ресурсами в ЄС. Інституційний метод сприяє вивченню механізмів судового та адміністративного врегулювання водних конфліктів. Історико-правовий метод використовується для дослідження еволюції правового регулювання водних відносин. Герменевтичний метод застосовується для тлумачення судових прецедентів та нормативно-правових актів. Статистичний метод дає можливість узагальнити та здійснити кількісний аналіз судової практики.

Аналіз джерел та літератури. Аналіз використаної літератури дисертаційного дослідження демонструє комплексний та багатоаспектний підхід до вивчення практики Суду ЄС у вирішенні спорів щодо водних ресурсів.

Джерельна база дослідження складається з чотирьох основних груп: нормативно-правові акти ЄС, судові прецеденти, наукові праці вітчизняних дослідників та зарубіжні наукові публікації.

Нормативно-правова база представлена фундаментальними документами ЄС: Договором про функціонування Європейського Союзу, директивами у сфері водної політики (Директива 2000/60/ЄС, Директива 2008/105/ЄС, Директива (ЄС) 2020/2184), які формують правову основу регулювання водних відносин. Особливе місце займає Водна Рамкова Директива 2000/60/ЄС, що встановлює комплексні принципи управління водними ресурсами.

Судова практика представлена широким спектром рішень Суду ЄС, зокрема справами за позовами Європейської Комісії до різних держав-членів ЄС (Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Іспанія, Сполучене Королівство). Ці справи охоплюють різноманітні аспекти водної політики: від порушення екологічних стандартів до невиконання директив про водокористування.

Вітчизняні наукові праці розкривають різні аспекти європейського досвіду управління водними ресурсами. Дослідження В. Гребіня та В. Хільчевського присвячені гідрологічним аспектам. Праці О. Дейнеги, В. Коби, Л. Левковської зосереджені на правових та економічних механізмах водної політики. Науковці О. Салаворов, К. Рябець, Н. Тарасюк вивчають порівняльні аспекти впровадження європейських стандартів у вітчизняну практику.

Зарубіжні наукові публікації представлені роботами європейських дослідників, які комплексно аналізують імплементацію Водної Рамкової Директиви. Дослідження Біка, Борха, Бефа висвітлюють методологічні аспекти оцінки водних об'єктів. Праці Калліса, Кіссена, Мосса розкривають інституційні та управлінські виміри водної політики ЄС.

Важливе місце в джерельній базі посідають публікації міжнародних організацій та інституцій: Європейського агентства з навколишнього середовища, Дунайської комісії, Програми ООН з навколишнього середовища, що надають актуальну інформацію про практики управління водними ресурсами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у принципово новому комплексному підході до вивчення практики Суду ЄС у вирішенні водних спорів. Вперше здійснено цілісне дослідження судової практики як системи правозастосування. Розкрито механізми судового тлумачення екологічних норм у сфері водних ресурсів, систематизовано категорії водних спорів та виявлено тенденції їх вирішення. Обґрунтовано принципи транскордонного управління водними ресурсами та розроблено теоретичні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної системи водного права.

Практичне значення одержаних результатів має комплексний характер і реалізується через розробку пропозицій з адаптації європейських правових стандартів у сфері водних ресурсів до українського законодавства. Сформовано методичні рекомендації для органів державної влади щодо вирішення водних спорів, удосконалено механізми правового регулювання водокористування з урахуванням судової практики ЄС. Підготовлено науково-практичні пропозиції для імплементації європейських підходів в управлінні водними ресурсами та напрацьовано теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері екологічного та водного права.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дипломної роботи були оприлюднені на міжнародних наукових конференціях:

Обґрунтування структури роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розглядаються основи правового регулювання водних ресурсів у Європейському Союзі, включаючи інституційну структуру управління цією сферою. Аналізується діяльність ключових органів ЄС, таких як Європейська комісія, Рада ЄС та Європейський парламент, а також

спеціалізованих агентств, які забезпечують ефективне управління водними ресурсами. Описуються принципи та механізми правового режиму водних ресурсів, що включають основні директиви, такі як Водна рамкова директива та інші нормативні акти, які регламентують їх сталу експлуатацію, охорону та управління.

Другий розділ присвячений дослідженню судової практики Суду Європейського Союзу у справах, що стосуються водних ресурсів. Розглядаються основні категорії спорів, які виникають у цій сфері, такі як конфлікти щодо доступу до водних ресурсів, дотримання норм екологічного законодавства та розподілу води серед користувачів. Детально аналізується система вирішення таких спорів у ЄС, включаючи принципи та процедури, які застосовує Суд ЄС для забезпечення справедливості та ефективності в управлінні водними ресурсами.

Третій розділ висвітлює значення рішень Суду Європейського Союзу для формування політики та правового регулювання водних ресурсів у ЄС. Аналізується роль судових прецедентів у вдосконаленні правового регулювання, а також вплив судових рішень на розробку нових законодавчих ініціатив та нормативних актів. Розглядаються проблеми у правозастосуванні цих рішень, включаючи труднощі, що виникають у процесі їх імплементації в національне законодавство держав-членів. Запропоновано механізми подальшого розвитку правового регулювання водних ресурсів, які враховують сучасні виклики та необхідність забезпечення стійкого управління водними ресурсами в ЄС.

У висновках наведені найосновніші результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Інституційна структура управління водними ресурсами у ЄС

Управління водними ресурсами є одним із ключових елементів екологічної політики Європейського Союзу, оскільки вода є стратегічно важливим природним ресурсом, який впливає на добробут населення, економічний розвиток і стан довкілля. У зв'язку з ростом населення ЄС, урбанізацією та змінами клімату, управління водними ресурсами вимагає комплексного підходу, що охоплює не лише контроль за їх кількістю та якістю, а й за використанням з урахуванням різних економічних, соціальних та екологічних інтересів.

Для досягнення ефективного управління водними ресурсами, Європейський Союз розробив складну інституційну структуру, яка включає багато рівнів управління - від національного до місцевого - і координацію між різними державними та приватними зацікавленими сторонами.

Європейська Комісія, зокрема її Генеральний директорат з навколишнього середовища (DG Environment), відіграє центральну роль у формуванні та реалізації водної політики ЄС. Саме цей директорат відповідає за розробку та впровадження основних законодавчих ініціатив і стратегій, спрямованих на захист і раціональне використання водних ресурсів на території Європейського Союзу. Ключовим інструментом, що визначає політику управління водними ресурсами, є Водна Рамкова Директива, яка була прийнята у 2000 році (Water Framework Directive, WFD)¹.

Ця директива є основним правовим актом, який регулює водну політику ЄС і має на меті забезпечити стан всіх водних об'єктів (річок, озер, підземних вод, прибережних вод) у Європі на найвищому рівні. Вона встановлює загальні

¹ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>.

цілі та принципи, за якими країни-члени повинні розробляти свої національні стратегії з управління водними ресурсами. Головними аспектами директиви є інтегрований підхід до управління водними ресурсами та водозбірними басейнами, а також необхідність залучення громадськості до цього процесу.

Основною метою WFD є досягнення «доброго екологічного та хімічного стану» всіх водних об'єктів до 2015 року (з можливістю продовження до 2027 року для складних випадків). Це означає, що води повинні бути достатньо чистими для підтримки біорізноманіття та забезпечення здоров'я людей, що використовують їх для пиття або інших цілей.

Водна рамкова директива впроваджує принцип управління водними ресурсами на основі водозбірних басейнів. Цей принцип означає, що кожний водний басейн, який може охоплювати кілька країн, має управлятися в рамках єдиного плану управління водними ресурсами, незалежно від політичних кордонів. Цей інтегрований підхід дозволяє враховувати екологічні, економічні та соціальні аспекти у комплексі.

Згідно з WFD, кожна країна-член ЄС зобов'язана розробляти плани управління для кожного річкового басейну на своєму територіальному рівні. Ці плани включають аналіз стану водних об'єктів, встановлення екологічних цілей та заходи щодо поліпшення або підтримання доброго екологічного стану.

Директива вимагає від країн-членів проводити систематичний моніторинг стану водних ресурсів, включаючи хімічний склад води, фізичні характеристики та екологічні параметри, такі як біорізноманіття. Ці дані використовуються для оцінки прогресу у досягненні цілей та для коригування стратегій управління.

Крім того, ця Директива впроваджує принцип «забруднювач платить», згідно з яким витрати на запобігання, контроль і усунення забруднення водних ресурсів повинні покриватися тими, хто є джерелом забруднення. Це включає як промислові, так і сільськогосподарські підприємства, які використовують або забруднюють водні ресурси.

Важливим елементом WFD є залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Директива передбачає відкритість і прозорість у розробці планів управління водними ресурсами, зокрема через консультації з місцевими громадами, екологічними організаціями та бізнесом.

Окремим завданням WFD є захист водних екосистем і запобігання їх деградації. Особлива увага приділяється відновленню деградованих водних об'єктів та екосистем. Це важливо як для підтримання біорізноманіття, так і для пом'якшення впливу зміни клімату.

Важливу інституційну роль відіграє Європейська Комісія, яка не лише розробляє законодавчі ініціативи, але й забезпечує їх виконання через контроль за імплементацією директив країнами-членами. Комісія має право запроваджувати юридичні заходи проти країн, які не виконують зобов'язання за WFD, зокрема через звернення до Суду Європейського Союзу.

Варто зауважити, що Європейська Комісія прийняла й інші законодавчі акти, що доповнюють і деталізують WFD.

Таким законодавчим актом, зокрема, є Директива з контролю над забрудненням вод (Directive on Environmental Quality Standards, EQS): встановлює стандарти якості для захисту водних екосистем від токсичних речовин².

Директива про питну воду (Directive on the quality of water intended for human consumption) передбачає високі стандарти для якості води, призначеної для споживання, і вимагає регулярного моніторингу та покращення якості питної води³.

² Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0084:0097:EN:PDF>

³ Directive (EU) 2020/2184 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the quality of water intended for human consumption (recast) (Text with EEA relevance) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/2184/oj>

Директива про очищення стічних вод (Directive concerning urban waste-water treatment) зобов'язує країни впроваджувати системи для збору, обробки та очищення стічних вод для мінімізації забруднення водних об'єктів⁴.

Європейська Комісія також координує численні програми досліджень і розробок через ініціативи, такі як:

1) Horizon Europe — найбільша дослідницька програма ЄС, яка фінансує проєкти, спрямовані на покращення управління водними ресурсами, очищення стічних вод, боротьбу із забрудненням і відновлення водних екосистем⁵.

2) Life Programme — фінансує екологічні проєкти, зокрема щодо збереження біорізноманіття та водних ресурсів⁶.

Європейська Комісія активно контролює виконання екологічних директив країнами-членами. Якщо країни не виконують зобов'язання, Комісія може розпочати юридичні процедури, що можуть призвести до штрафів або інших санкцій. Спільно з державами-членами, Комісія бере участь у створенні річкових комісій для координації управління трансграничними водами, такими як Дунай чи Рейн.

Європейська Комісія інтегрує водну політику з іншими секторами, такими як сільське господарство, енергетика і транспорт. Ця інтеграція дозволяє узгодити управління водними ресурсами з іншими екологічними та економічними цілями.

Так у сільському господарстві Європейська комісія впроваджує ініціатив, які знижують забруднення води від пестицидів і добрив. Розробляє різні заходи щодо розвитку водної енергетики та забезпечення екологічно безпечного використання водних ресурсів.

⁴ Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31991L0271>

⁵ Horizon Europe: Research and innovation funding programme until 2027. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

⁶ LIFE Programme. European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. URL: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

Можемо зробити висновок, що роль Європейської Комісії у водній політиці ЄС виходить далеко за межі прийняття окремих директив. Вона відіграє центральну роль у розробці стратегій, координації міжнародного співробітництва, фінансуванні досліджень і забезпеченні дотримання екологічних стандартів. Інтегрований підхід до управління водними ресурсами, який враховує як екологічні, так і соціально-економічні аспекти, залишається основою водної політики ЄС, спрямованої на довгострокове забезпечення сталого розвитку.

Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу спільно відіграють важливу роль у прийнятті законодавства, яке стосується водної політики ЄС. Парламент діє як одна з двох головних законодавчих інституцій ЄС, поряд з Радою ЄС, і бере активну участь у процесі розробки законів, що впливають на водні ресурси, екологічну безпеку та інші аспекти, пов'язані з навколишнім середовищем.

У контексті водної політики ЄС, Європейський Парламент працює на основі співзаконодавчої процедури разом з Радою ЄС. Це означає, що всі законодавчі пропозиції, внесені Європейською Комісією, повинні бути схвалені як Парламентом, так і Радою. Такий підхід забезпечує баланс інтересів між представниками країн-членів та громадянами ЄС.

Основна робота Парламенту у сфері водної політики здійснюється через Комітет з питань навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів (ENVI)⁷. Цей комітет є одним з найбільших у Парламенті і займається розглядом усіх законодавчих ініціатив, які стосуються охорони довкілля, у тому числі управління водними ресурсами.

Основними функціями ENVI у процесі розробки водної політики є:

1. Розгляд законодавчих пропозицій: комітет ENVI переглядає всі пропозиції, пов'язані з водною політикою, внесені Європейською Комісією. Після цього комітет розробляє рекомендації та поправки до цих пропозицій.

⁷ Committee on the Environment, Public Health and Food Safety. URL: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/envi/home/highlights>

Наприклад, у випадку перегляду або внесення змін до Водної Рамкової Директиви (WFD) або інших директив, комітет відіграє ключову роль у їх аналізі.

2. Внесення поправок до законодавства: комітет може запропонувати зміни або доповнення до тексту законопроектів. Наприклад, у випадку прийняття Директиви про питну воду або Директиви щодо очищення стічних вод, комітет запропонував поправки для посилення екологічних стандартів або посилення відповідальності країн-членів.

3. Контроль за виконанням законодавства: Окрім участі в законодавчому процесі, комітет ENVI контролює імплементацію прийнятих директив на національному рівні. Комітет регулярно заслуховує доповіді від Європейської Комісії та держав-членів щодо прогресу в досягненні цілей, встановлених у законодавстві ЄС з водної політики.

4. Організація публічних слухань та консультацій: Комітет ENVI організовує консультації з експертами, екологічними організаціями, науковцями та громадськістю для отримання додаткових даних і думок. Цей процес дозволяє враховувати всі аспекти впливу запропонованого законодавства на екологічну, соціальну та економічну сфери.

5. Співпраця з іншими комітетами: У разі необхідності комітет ENVI співпрацює з іншими комітетами Парламенту, такими як Комітет з питань сільського господарства або Комітет з питань промисловості, щоб забезпечити узгодженість політики у всіх сферах. Наприклад, водна політика часто перетинається з сільськогосподарською політикою через питання використання води для зрошення.

6. Ініціювання екологічних ініціатив: Комітет ENVI також може ініціювати нові екологічні ініціативи або розробки, зокрема у сфері боротьби з водним забрудненням, стійкого управління водними ресурсами та захисту водних екосистем. Такі ініціативи часто стають основою для майбутніх законодавчих пропозицій.

Після розгляду та затвердження законопроектів комітетом ENVI, законодавча пропозиція обговорюється та голосується в Європейському Парламенті, а також передається на розгляд до Ради ЄС. Європейський Парламент і Рада спільно працюють над остаточним текстом законодавства, яке потім набуває чинності після узгодження обох інституцій.

Завдяки активній участі в розробці водної політики та законодавства ЄС, комітет ENVI робить вагомий внесок у захист водних ресурсів Європи. Він сприяє впровадженню високих стандартів захисту довкілля, збереженню водних екосистем і сталому використанню водних ресурсів у всіх країнах-членах ЄС.

Комітет Європейського Парламенту з питань навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів (ENVI) відіграє центральну роль у формуванні водної політики ЄС через перегляд законодавчих ініціатив, внесення поправок та моніторинг виконання директив. Його діяльність забезпечує узгодженість екологічної політики ЄС з метою захисту водних ресурсів і сприяння сталому розвитку водного сектора.

Європейське агентство з навколишнього середовища (ЕЕА) відіграє ключову роль у підтримці водної політики Європейського Союзу, надаючи надійну, точну та незалежну інформацію про стан водних ресурсів у регіоні. Засноване у 1993 році, ЕЕА є основним джерелом науково обґрунтованої інформації для розробки, реалізації та моніторингу екологічної політики ЄС, зокрема у сфері управління водними ресурсами⁸.

Основні функції ЕЕА щодо водних ресурсів

1. Збір і аналіз даних

ЕЕА щорічно збирає величезну кількість даних про якість і кількість води у країнах-членах ЄС. Це включає дані про стан річок, озер, прибережних вод, підземних вод і морських екосистем. Дані збираються у співпраці з

⁸ European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/en>.

національними агентствами та іншими європейськими організаціями, такими як Європейська комісія та Євростат.

Агенція використовує ці дані для оцінки досягнень цілей, встановлених у WFD (Водній рамковій директиві) , яка є основним законодавчим інструментом у сфері водної політики ЄС.

2. Оцінка стану водних ресурсів

ЕЕА регулярно публікує звіти та огляди стану водних ресурсів у Європі, таких як “European waters — assessment of status and pressures”. Ці звіти включають аналіз рівня забруднення вод, стану водних екосистем, впливу зміни клімату на водні ресурси, а також дотримання країнами-членами ЄС стандартів якості води.

У рамках цих оцінок агентство вивчає ключові загрози для водних ресурсів, такі як хімічне забруднення, надмірне використання води для сільського господарства та промисловості, деградація водних екосистем і вплив урбанізації.

3. Надання рекомендацій

На основі своїх оцінок, ЕЕА розробляє науково обґрунтовані рекомендації для Європейської комісії, національних урядів і інших зацікавлених сторін. Ці рекомендації стосуються поліпшення управління водними ресурсами, зниження рівня забруднення, оптимізації використання води та відновлення водних екосистем.

Агенція також активно підтримує реалізацію Директиви про пріоритетні речовини та інших нормативних актів, спрямованих на зменшення хімічного забруднення вод.

4. Моніторинг впливу кліматичних змін

Зміна клімату є однією з ключових проблем, що впливають на водні ресурси в Європі. ЕЕА постійно моніторить вплив змін клімату, таких як посухи, паводки та підвищення температури вод, на європейські водні ресурси.

Наукові звіти агенції вказують на те, як зміна клімату посилює ризики для доступу до прісної води, зменшує кількість води в деяких регіонах і погіршує стан прибережних зон.

5. Інформаційна підтримка та прозорість

Однією з головних місій ЕЕА є забезпечення прозорості в екологічних питаннях. Водні дані, зібрані агентством, є доступними для громадськості через платформу Water Information System for Europe (WISE), де розміщуються інтерактивні карти, звіти, бази даних і інші ресурси, які дозволяють відстежувати стан водних ресурсів.

WISE також надає інструменти для аналізу даних та створення звітів для дослідників, політиків і громадських організацій.

ЕЕА тісно співпрацює з Європейською Комісією, Європейським парламентом та іншими регуляторними органами в ЄС для координації впровадження екологічних законодавчих актів та сприяння сталому управлінню водними ресурсами. Агентство також працює з міжнародними організаціями, такими як ОЕСР та Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP)⁹, для обміну передовим досвідом та новими методами у сфері управління водними ресурсами.

Робота ЕЕА є критично важливою для досягнення цілей, встановлених у Водній Рамковій Директиві (WFD). Агентство здійснює безперервний моніторинг, оцінку і надає рекомендації щодо зниження забруднення, відновлення природних водних екосистем та забезпечення сталого використання водних ресурсів.

Європейське агентство з навколишнього середовища (ЕЕА) є центральним органом, який надає незалежну інформацію про стан водних ресурсів у ЄС. Його роль у зборі даних, оцінці та наданні рекомендацій має важливе значення для впровадження ефективної водної політики в Європі, допомагаючи зберегти та відновити водні ресурси для майбутніх поколінь.

⁹United Nations Environment Programme. URL: <https://www.unep.org>

Впровадження водної політики ЄС значною мірою залежить від національних та регіональних органів влади. Держави-члени ЄС створюють власні інституційні структури для управління водними ресурсами відповідно до принципу субсидіарності.

Принцип субсидіарності є одним із фундаментальних принципів ЄС, який гарантує, що національні уряди мають автономію в реалізації законодавства ЄС, у тому числі у сфері водної політики. Водна Рамкова Директива (WFD) встановлює загальні цілі та стандарти для досягнення "доброго екологічного статусу" водних ресурсів, проте реалізація цих норм значною мірою залежить від дій національних та регіональних органів.

Кожна держава-член ЄС має власні державні установи, відповідальні за управління водними ресурсами. Це можуть бути міністерства навколишнього середовища, управління водними ресурсами, а також спеціалізовані агентства, які відповідають за моніторинг якості води, контроль за забрудненням, водопостачання та управління водними басейнами.

Наприклад, у Франції головним органом з управління водними ресурсами є Національне агентство водних ресурсів, яке тісно співпрацює з регіональними агентствами для управління водними басейнами, дотримуючись принципів, закладених у Водній Рамковій Директиві.

Регіональні органи влади відповідають за реалізацію національних планів на рівні конкретних водних басейнів або регіонів. Водна Рамкова Директива вимагає, щоб держави-члени розробляли плани управління річковими басейнами (River Basin Management Plans), які є інструментом для впровадження стратегії водної політики на регіональному рівні.

У великих річкових басейнах, що перетинають кілька країн, такі як Дунай чи Рейн, держави-члени співпрацюють через міжнародні річкові комісії для координації дій щодо управління спільними водними ресурсами.

На місцевому рівні управління водними ресурсами здійснюється місцевими муніципалітетами або водними компаніями. Вони відповідають за

конкретні аспекти, такі як водопостачання, очищення стічних вод, запобігання паводкам, контроль забруднення водних об'єктів тощо.

Місцеві громади також активно залучаються до процесу прийняття рішень щодо управління водними ресурсами. Важливу роль у цьому відіграють громадські консультації та участь громадських організацій.

Європейський Союз надає значну фінансову підтримку для реалізації водної політики через такі програми, як Когезійний фонд, Європейський соціальний фонд і Європейський інвестиційний банк. Ці інструменти допомагають країнам-членам модернізувати інфраструктуру водопостачання та очистки води, впроваджувати нові технології для зменшення забруднення, а також здійснювати природоохоронні заходи.

Ефективне впровадження водної політики ЄС залежить від співпраці між європейськими інституціями та національними, регіональними й місцевими органами влади держав-членів. Принцип субсидіарності дозволяє враховувати місцеві особливості управління водними ресурсами, забезпечуючи адаптацію європейських норм до реальних потреб кожної держави та регіону.

Спільна стратегія імплементації (CIS)¹⁰ є ключовою платформою для співпраці між Європейською Комісією, державами-членами ЄС та зацікавленими сторонами для ефективного впровадження водного законодавства ЄС. Створена в рамках впровадження Водної Рамкової Директиви (WFD), CIS спрямована на забезпечення узгодженого і скоординованого підходу до управління водними ресурсами на всіх рівнях.

Основні завдання CIS:

- координація між державами-членами та Європейською Комісією CIS забезпечує діалог між національними урядами та Європейською Комісією, що допомагає гармонізувати підходи до впровадження водного законодавства. Це особливо важливо в контексті різних екологічних і економічних умов у державах-членах;

¹⁰ Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC). URL: <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/pdf/strategy2.pdf>

- обмін досвідом та передовими практиками CIS служить платформою для обміну досвідом і знаннями між країнами ЄС, зацікавленими сторонами та науковими колами. Через цю платформу країни можуть ділитися успішними прикладами впровадження політики, а також шукати рішення для складних ситуацій, які виникають під час реалізації вимог Водної Рамкової Директиви;

- підготовка керівних документів CIS розробляє низку керівних документів, які допомагають державам-членам застосовувати норми Водної Рамкової Директиви. Ці документи містять технічні рекомендації, методологічні інструменти та кращі практики щодо управління водними басейнами, оцінки екологічного стану вод і розробки планів управління водними ресурсами.

Структура CIS та робочі групи:

CIS має структуру робочих груп, які зосереджуються на конкретних аспектах управління водними ресурсами. Серед найважливіших таких груп:

Робоча група з екологічного статусу відповідає за розробку методологій для оцінки екологічного та хімічного стану поверхневих і підземних вод відповідно до вимог WFD. Вона займається питаннями моніторингу, класифікації водних ресурсів та впровадження екологічних цілей.

Робоча група з управління водними басейнами підтримує держави-члени у розробці та оновленні планів управління річковими басейнами (RBMPs), що є ключовим інструментом управління водними ресурсами відповідно до WFD.

Робоча група з адаптації до змін клімату досліджує вплив змін клімату на водні ресурси та розробляє стратегії для адаптації управління водними ресурсами до майбутніх кліматичних викликів. Особлива увага приділяється питанням запобігання паводкам, посухам та стійкості водних систем до екстремальних погодних явищ.

Робоча група з водокористування та економічного аналізу зосереджена на впровадженні економічних принципів в управління водними ресурсами, зокрема аналізу водних тарифів, витрат на управління водними ресурсами та інвестиційних планів у водну інфраструктуру.

CIS є невід'ємною частиною процесу впровадження водного законодавства ЄС, оскільки сприяє узгодженості та ефективності дій держав-членів. Вона допомагає забезпечити, щоб законодавство ЄС у сфері водних ресурсів відповідало потребам та умовам кожної країни, одночасно дотримуючись загальних європейських цілей щодо збереження та відновлення водних екосистем.

Ще однією важливою інституцією є Міжнародні річкові комісії, які відіграють ключову роль у координації управління водними ресурсами між країнами, що мають спільні водні ресурси. Одна з найвідоміших таких комісій – Міжнародна комісія з охорони річки Дунай (ICPDR), яка є прикладом ефективної співпраці в галузі управління водними ресурсами на міжнародному рівні¹¹.

ICPDR була створена в 1998 році на основі підписаної країнами Конвенції про співробітництво щодо охорони та сталого використання річки Дунай, також відомої як Дунайська конвенція. Її мета – забезпечити охорону та раціональне використання водних ресурсів басейну річки Дунай, який охоплює 19 країн і є другим за довжиною річковим басейном в Європі.

Основні завдання ICPDR:

1. Координація управління водними ресурсами між країнами: ICPDR виконує функцію координаційного органу для 14 країн Дунайського басейну. До цих країн входять не лише члени ЄС, такі як Німеччина, Австрія, Угорщина, Румунія, Словаччина та Болгарія, а й інші країни, що не є членами ЄС, зокрема Сербія, Молдова та Україна. Комісія сприяє тому, щоб кожна країна брала участь у прийнятті рішень і враховувала вплив своїх дій на річкову екосистему.

2. Розробка та впровадження планів управління річковим басейном: Відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви ЄС (WFD), ICPDR координує розробку спільних планів управління річковим басейном для досягнення екологічних цілей, таких як покращення якості води, захист водних екосистем,

¹¹ Danube Commission. URL: <https://www.danubecommission.org/dc/en/>

запобігання забрудненню та забезпечення сталого використання водних ресурсів.

3. Моніторинг якості води: ICPDR відповідає за координацію програм моніторингу якості вод у басейні річки Дунай. Моніторинг охоплює хімічний склад води, біологічні показники та інші параметри, що дозволяють визначити стан водних ресурсів і виявити джерела забруднення.

4. Управління ризиками та реагування на надзвичайні ситуації: Комісія розробляє стратегії управління ризиками, пов'язаними з паводками, засухами та іншими природними катастрофами. Важливим аспектом є координація заходів між країнами для мінімізації негативних наслідків таких подій для довкілля та населення. ICPDR також сприяє обміну інформацією між країнами щодо загроз, які можуть вплинути на водні ресурси річки Дунай.

5. Захист біорізноманіття та екосистем: ICPDR активно працює над збереженням біорізноманіття Дунайського басейну. Це включає зусилля зі збереження природних середовищ існування водних та наземних видів, а також впровадження заходів для відновлення деградованих екосистем, зокрема річкових долин та заболочених територій.

6. Залучення громадськості: ICPDR велику увагу приділяє залученню зацікавлених сторін, громадських організацій та громадян до процесу управління водними ресурсами. Комісія регулярно проводить консультації, форуми та інформаційні кампанії для підвищення обізнаності про стан річки Дунай та необхідність її захисту.

Завдяки спільним зусиллям ICPDR країни Дунайського басейну досягли значного прогресу в покращенні якості води та збереженні екосистем. Одним з ключових досягнень є зменшення забруднення від сільськогосподарської діяльності та промислових підприємств, завдяки чому рівень забруднюючих речовин у річці значно знизився¹². Крім того, було впроваджено механізми

¹² Шевчук А. В. Правовий статус міжурядової організації Дунайської комісії в умовах технічного прогресу судноплавства. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*, 2023. Т.2. Вип. 75. С. 62-66.

запобігання транскордонним забрудненням, а також проведено проєкти з відновлення природних водно-болотних угідь.

Аналогічна ICPDR, Міжнародна Комісія з охорони Рейну (ICPR) займається питаннями охорони річки Рейн, що протікає через кілька європейських країн. Основними завданнями ICPR є координація заходів щодо покращення якості води, попередження забруднення та управління паводками¹³.

Міжнародна комісія з охорони річки Мез (ICPM) об'єднує країни, які поділяють басейн річки Мез (Маас), для впровадження спільних планів управління водними ресурсами та охорони водного середовища¹⁴.

Міжнародна комісія з охорони річки Одра (ICPO) займається питаннями збереження екологічного стану річки Одра, яка є важливою водною артерією для Центральної Європи¹⁵.

Міжнародні комісії, такі як ICPDR, є надзвичайно важливими для сталого управління транскордонними водними ресурсами, адже вони дозволяють країнам співпрацювати, спільно вирішувати екологічні проблеми та координувати дії щодо охорони водних басейнів. В умовах змін клімату та зростаючого навантаження на водні ресурси, така співпраця стає ще більш важливою для забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища.

Можемо підсумувати, що інституційна структура управління водними ресурсами в ЄС є складною та багаторівневою системою, яка поєднує наднаціональні, національні та регіональні органи влади. Ця структура забезпечує комплексний підхід до управління водними ресурсами, але також стикається з викликами, пов'язаними з координацією та узгодженням різних інтересів. Подальші дослідження могли б зосередитися на оцінці ефективності цієї структури та виявленні можливостей для її вдосконалення..

¹³ International Commission for the Protection of the Rhine. URL: <https://www.iksr.org/en/>

¹⁴ The Meuse River basin https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/253930/1/Descy_Meuse.pdf

¹⁵ International Commission for the Protection of the Odra River <https://www.mkoo.pl/index.php?mid=1&lang=EN>

1.2. Правовий режим водних ресурсів у ЄС

Водні ресурси є критично важливими для сталого розвитку, економічного зростання та збереження екосистем. У Європейському Союзі (ЄС) правовий режим управління водними ресурсами еволюціонував протягом десятиліть, відображаючи зростаюче розуміння важливості інтегрованого підходу до управління водними ресурсами.

Правовий режим водних ресурсів у ЄС пройшов довгий шлях розвитку. Початковий етап характеризувався секторальним підходом, коли різні аспекти водокористування регулювалися окремими директивами. Однак, зі зростанням розуміння взаємозв'язку різних водних екосистем та необхідності комплексного підходу, ЄС перейшов до більш інтегрованої політики управління водними ресурсами.

Перший етап водної політики ЄС був орієнтований на секторальний підхід, коли кожна складова водних ресурсів регулювалася окремо через низку директив, спрямованих на різні аспекти водокористування. Цей підхід мав свої переваги, оскільки дозволяв регулювати окремі сфери, такі як якість питної води, очищення стічних вод, управління небезпечними речовинами у воді та інші важливі питання. Проте він не враховував комплексності водних екосистем, що призвело до фрагментації регулювання.

На початковому етапі водне законодавство ЄС складалося з низки директив, що регулювали окремі аспекти використання та захисту водних ресурсів:

1. Директива про якість питної води (80/778/ЕЕС) – прийнята в 1980 році для захисту громадського здоров'я шляхом встановлення мінімальних стандартів якості питної води.

2. Директива про очищення міських стічних вод (91/271/ЕЕС) – зосереджувалась на зменшенні забруднення від міських стоків і захисті водних об'єктів.

3. Директива про небезпечні речовини у воді (76/464/ЕЕС) – встановлювала норми щодо викидів небезпечних речовин у водні об'єкти.

Хоча ці директиви допомогли знизити забруднення та покращити управління водними ресурсами, вони мали обмежену ефективність через відсутність цілісного підходу. Кожна директива була зосереджена на конкретній проблемі, не враховуючи взаємозв'язки між водними екосистемами. Це створювало труднощі для досягнення екологічних цілей на рівні басейнів річок і морських акваторій.

Зі зростанням розуміння важливості екологічної єдності водних систем ЄС почав рухатися в бік інтегрованого підходу до управління водними ресурсами. Ключовим етапом цього переходу стало прийняття Водної Рамкової Директиви (WFD) у 2000 році (Директива 2000/60/ЄС), яка стала наріжним каменем водної політики ЄС і ознаменувала початок нової ери у правовому режимі водних ресурсів.

Основні принципи WFD:

1. Цілісне управління річковими басейнами: WFD вводить управління водними ресурсами на рівні річкових басейнів, а не на основі адміністративних кордонів, що дозволяє враховувати природні межі водних систем. Це особливо важливо для транскордонних річок, таких як Дунай, Рейн та інші.

2. Екологічні цілі: Директива встановлює мету досягнення "доброго екологічного стану" водних об'єктів у всіх країнах-членах до певного терміну (спочатку 2015 рік, продовжений для деяких випадків). Це охоплює як поверхневі води (ріки, озера, прибережні води), так і підземні води.

3. Інтеграція різних аспектів управління водними ресурсами: WFD об'єднала раніше секторальні підходи до управління водою (зокрема, якість води, кількість води, охорона біорізноманіття) в один комплексний механізм регулювання. Це включає інтеграцію управління водними об'єктами, моніторинг їхнього стану, заходи щодо покращення водної якості та контроль впливу людської діяльності на водні ресурси.

4. Участь громадськості: Вперше в рамках водної політики ЄС було передбачено активну участь громадськості та зацікавлених сторін у процесах

прийняття рішень, що стосуються управління водними ресурсами. Це сприяє підвищенню прозорості та ефективності реалізації заходів з охорони вод.

5. Принцип "забруднювач платить": Директива запровадила принцип, за яким забруднювачі зобов'язані нести витрати на очищення водних об'єктів, якщо їхня діяльність спричиняє забруднення.

6. Адаптація до змін клімату: WFD визнала потребу в адаптації до змін клімату, оскільки ці зміни мають суттєвий вплив на водні ресурси, включаючи частоту паводків і посух. Це стало основою для впровадження стратегії щодо управління ризиками, пов'язаними зі змінами клімату.

WFD призвела до значних змін у правовому режимі управління водними ресурсами ЄС. Завдяки впровадженню інтегрованого підходу та встановленню чітких екологічних цілей країни-члени ЄС досягли суттєвого прогресу в покращенні стану водних ресурсів. Наприклад, у басейнах великих річок, таких як Рейн і Дунай, було впроваджено комплексні програми для очищення води та відновлення екосистем.

Окрім того, було створено механізми координації на рівні ЄС і транскордонних річкових басейнів, що дозволяють ефективно управляти водними ресурсами в рамках міжнародної співпраці.

Перехід від секторального підходу до інтегрованої водної політики в рамках Водної Рамкової Директиви став важливим кроком у розвитку правового режиму водних ресурсів ЄС. Цей підхід забезпечує сталість управління водними ресурсами, захист водних екосистем та враховує потреби майбутніх поколінь. ЄС продовжує вдосконалювати водну політику, адаптуючи її до нових викликів, таких як зміни клімату та зростаючий тиск на водні ресурси через розвиток інфраструктури та сільського господарства.

Реалізація правового режиму водних ресурсів у ЄС здійснюється через ряд механізмів:

1. плани управління річковими басейнами: Кожен річковий басейн повинен мати план управління, який оновлюється кожні шість років;

2. програми заходів: Держави-члени розробляють програми заходів для досягнення цілей WFD;

3. моніторинг та звітність: Регулярний моніторинг стану водних об'єктів та звітування про прогрес у досягненні цілей.

Таким чином, інституційна структура управління водними ресурсами в Європейському Союзі є комплексною та багаторівневою системою, яка охоплює різні рівні влади - від загальноєвропейського до місцевого. Центральну роль у формуванні водної політики ЄС відіграє Європейська Комісія, зокрема її Генеральний директорат з навколишнього середовища, який розробляє законодавчі ініціативи, контролює їх виконання та координує міжнародне співробітництво.

Основним законодавчим інструментом є Водна Рамкова Директива (2000), що встановлює цілі та принципи управління водними ресурсами для всіх країн-членів ЄС. Європейський Парламент та Рада ЄС спільно приймають законодавство щодо водної політики, при цьому особливу роль відіграє Комітет з питань навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів (ENVI).

Важливу функцію виконує Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA), яке забезпечує збір даних, аналіз та моніторинг стану водних ресурсів, надаючи критично важливу інформацію для прийняття рішень. Реалізація водної політики значною мірою залежить від національних та регіональних органів влади країн-членів ЄС, що відповідає принципу субсидіарності.

Для координації дій між країнами-членами та Європейською Комісією створена Спільна стратегія імплементації (CIS), яка забезпечує обмін досвідом та розробку керівних документів. Суттєву роль у управлінні транскордонними водними ресурсами відіграють міжнародні річкові комісії, такі як Міжнародна комісія з охорони річки Дунай (ICPDR). Інституційна структура ЄС у сфері управління водними ресурсами спрямована на забезпечення сталого використання води, захист водних екосистем та адаптацію до змін клімату.

Важливо відзначити, що система управління водними ресурсами в ЄС передбачає активне залучення громадськості та зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень.

Правовий режим водних ресурсів у ЄС є комплексною та динамічною системою, яка прагне забезпечити сталий підхід до управління водними ресурсами. Водна Рамкова Директива та пов'язані з нею законодавчі акти створили міцну основу для інтегрованого управління водними ресурсами.

Однак, зростаючі виклики, пов'язані зі зміною клімату, новими забруднювачами та конфліктами водокористування, вимагають постійної адаптації та вдосконалення правового режиму. Майбутні дослідження могли б зосередитися на оцінці ефективності існуючих правових механізмів та розробці інноваційних підходів до вирішення нових проблем у сфері управління водними ресурсами.

Аналіз правових засад регулювання експлуатації водних ресурсів у межах Європейського Союзу дозволяє підсумувати, що інституційна структура управління водними ресурсами в ЄС є комплексною багаторівневою системою, що охоплює наднаціональний, національний та регіональний рівні. Центральну роль у формуванні водної політики відіграє Європейська Комісія через Генеральний директорат з навколишнього середовища, який розробляє законодавчі ініціативи та контролює їх виконання. Основним правовим інструментом є Водна Рамкова Директива (2000), що встановлює єдині принципи та цілі управління водними ресурсами для всіх країн-членів. Важливу функцію виконує Європейське агентство з навколишнього середовища, яке забезпечує збір даних, моніторинг та аналіз стану водних ресурсів.

Координація між країнами-членами та Європейською Комісією здійснюється через Спільну стратегію імплементації, яка сприяє обміну досвідом та розробці керівних документів. Особливу роль у управлінні транскордонними водними ресурсами відіграють міжнародні річкові комісії, такі як Міжнародна комісія з охорони річки Дунай. Правовий режим водних

ресурсів у ЄС еволюціонував від секторального підходу до інтегрованого управління на рівні річкових басейнів. Водна Рамкова Директива впровадила принципи екологічної цілісності, участі громадськості та принцип "забруднювач платить". Реалізація правового режиму здійснюється через плани управління річковими басейнами, програми заходів та системи моніторингу. Важливим аспектом є адаптація до змін клімату та врахування їх впливу на водні ресурси. Система управління водними ресурсами в ЄС передбачає активне залучення громадськості та зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень. Правовий режим водних ресурсів у ЄС продовжує вдосконалюватися для вирішення нових викликів, пов'язаних зі зміною клімату, забрудненням та конфліктами водокористування. Ефективність такої системи забезпечується через чітке розмежування повноважень між різними рівнями управління та механізми координації їх діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

2.1. Основні категорії спорів щодо водних ресурсів у Суді ЄС

Проблематика водних спорів у практиці Суду Європейського Союзу займає особливе місце серед екологічних справ та відображає зростаючу важливість захисту водних ресурсів у політиці ЄС. Правове регулювання водних відносин базується на комплексі директив, серед яких ключову роль відіграє Водна Рамкова Директива 2000/60/ЄС.

Суд ЄС відіграє ключову роль у вирішенні спорів, пов'язаних з водними ресурсами, формуючи єдину правозастосовну практику та забезпечуючи дотримання екологічного законодавства ЄС. Практика Суду ЄС формує єдині підходи до вирішення водних спорів та сприяє гармонізації національних законодавств у сфері водокористування. В умовах нових екологічних викликів, зокрема зміни клімату та зростання антропогенного навантаження на водні об'єкти, роль судового захисту водних ресурсів набуває все більшого значення.

Суд Європейського Союзу (Суд ЄС) регулярно розглядає широкий спектр справ, пов'язаних із регулюванням якості води, управлінням водними ресурсами, доступом до водних об'єктів і захистом водних екосистем. Ці питання є важливими для дотримання стандартів і зобов'язань, визначених Директивами ЄС та іншими нормативними актами щодо охорони довкілля. Справи можна поділити на кілька основних категорій, серед яких вирізняються спори про порушення стандартів якості води, очищення стічних вод, транскордонне управління водними ресурсами та захист водних екосистем.

Порушення стандартів якості води. Справи цієї категорії зазвичай стосуються перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин у водних об'єктах, а також порушень вимог до якості питної води та підземних

вод. Наприклад, такі справи часто порушуються, коли виявляється, що держави-члени не дотримуються норм, встановлених Директивою щодо якості питної води та Директивою щодо підземних вод. Ці справи спрямовані на забезпечення належного рівня якості води, необхідного для здоров'я населення і захисту природних ресурсів.

Недотримання вимог щодо очищення стічних вод. Важливою частиною розгляду справ Судом ЄС є контроль за дотриманням державами-членами вимог очищення стічних вод, що визначені, наприклад, у Рамковій водній директиві та Директиві про очищення міських стічних вод. Ці справи охоплюють питання ефективності систем очистки, забезпечення належного очищення перед скиданням у водні об'єкти та контролю за забрудненням, яке спричиняється стічними водами. Недотримання цих вимог може негативно вплинути на здоров'я громадян, а також на стан екосистем.

Транскордонне управління водними ресурсами. Ця категорія включає спори, що виникають унаслідок спільного використання водних об'єктів, таких як річки та озера, які перетинають кордони кількох країн. У таких справах Суд ЄС розглядає питання справедливого розподілу ресурсів, спільного управління і координації заходів щодо захисту водних ресурсів. Це особливо важливо для басейнів річок, які перетинають кілька країн-членів ЄС, де питання управління вимагають скоординованих дій, спрямованих на запобігання конфліктам і забезпечення раціонального використання водних ресурсів.

Захист водних екосистем і природних об'єктів. Окрема категорія справ стосується захисту та збереження водних екосистем і водно-болотних угідь, що мають важливе значення для біорізноманіття. У цих справах Суд ЄС може розглядати питання запобігання забрудненню морського середовища, відновлення природного стану водних об'єктів, а також заходи для охорони водно-болотних угідь, які є місцем існування для багатьох видів флори і фауни. Це включає справи щодо забруднення водних об'єктів промисловими і

сільськогосподарськими відходами, що можуть завдати шкоди навколишньому середовищу.

Справи, які розглядає Суд ЄС у цих категоріях, є важливими для забезпечення дотримання екологічних стандартів і сприяють посиленню контролю за управлінням водними ресурсами в Європейському Союзі. Вирішення цих спорів сприяє збереженню довкілля, підвищенню рівня водних ресурсів та захисту громадян ЄС від екологічних ризиків.

Найбільшу категорію становлять справи про порушення стандартів якості води, зокрема:

- Перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин.

Європейський Союз регулярно стикається з порушеннями щодо допустимих концентрацій шкідливих речовин у поверхневих водах. Наприклад, судова справа проти Бельгії (C-32/05) ¹⁶ стосувалася надмірної кількості хімічних речовин у водах і невідповідності вимогам Рамкової директиви з водної політики (WFD), що вимагає від держав-учасників суворого контролю за якістю води та регулярного моніторингу таких забруднювачів, як пестициди та нітрати, які часто потрапляють у води внаслідок сільськогосподарської діяльності.

- Недотримання вимог щодо очистки стічних вод.

У справі проти Італії (C-251/17) ¹⁷ країну визнали винною за недотримання стандартів очищення стічних вод, зокрема в прибережних зонах, де очисні споруди не відповідали вимогам Директиви про очищення міських стічних вод. Це призводило до підвищення забруднення в районі, включаючи ризики для здоров'я населення та порушення екологічних стандартів ЄС

¹⁶ Commission v Belgium, Case C-32/05 [2006] ECR I-05887. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=56989&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1439274>

¹⁷ Commission v Italy, Case C-251/17 [2019] ECR I-335. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=202420&pageIndex=0&doclang=IT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1440347>

- Забруднення підземних вод.

Справа проти Німеччини (C-535/18) ¹⁸ стосувалася порушення якості підземних вод, де рівень нітратів значно перевищував встановлені норми. Це порушення частково пояснювалося надмірним використанням азотних добрив, що потрапляли у підземні води та негативно впливали на їхню якість. Такі дії порушували норми, встановлені в Директиві про захист підземних вод, яка є частиною загальної політики збереження водних ресурсів ЄС.

- Порушення стандартів якості питної води.

Показовою є справа C-502/15 ¹⁹ щодо порушення Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії зобов'язань за Директивою 91/271/ЄЕС про очищення міських стічних вод Суд ЄС. По-перше, Судом було визнано порушення статей 3, 4 і 10 та розділів А і В Додатку I Директиви щодо неналежного збереження та очищення стічних і дощових вод в агломераціях Говертон і Лланеллі. По-друге, Суд констатував порушення статті 4 та розділу В Додатку I через відсутність систем вторинної очистки стічних вод в агломерації Баллікасл та відсутність будь-якої обробки стічних вод в агломерації Гібралтар. По-третє, було встановлено порушення статті 5 та розділу В Додатку I Директиви через незабезпечення більш суворого очищення стічних вод, що скидаються у чутливі зони, в агломераціях Тівертон, Дарем (Баркерс-Хо), Честер-ле-Стріт, Айліп, Бротон-Астлі, Чилтон, Вітем і Челмсфорд.

Друга велика категорія включає спори щодо:

- Планування в галузі управління річковими басейнами.

¹⁸ Commission v Germany, Case C-535/18 [2020] ECR I-251. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220538&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1441451>

¹⁹ Commission v United Kingdom, Case C-502/15 [2017] ECR I-334. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190336&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1442486>

У справі Європейської Комісії проти Іспанії (C-151/12)²⁰, Іспанія була визнана винною за недотримання вимог Директиви ЄС щодо водного планування в межах басейнів річок. Іспанія не завершила вчасно плани управління для декількох річкових басейнів, що призвело до порушень у координації використання водних ресурсів і порушення екологічних стандартів у цих районах.

- Розподілу водних ресурсів між користувачами

У справі Комісії проти Франції (C-239/03)²¹, Європейський суд виявив, що Франція не змогла забезпечити справедливий розподіл водних ресурсів між користувачами у певних сільськогосподарських районах, що призвело до виснаження водних ресурсів і негативного впливу на екосистеми. Це порушувало Рамкову директиву з водної політики ЄС, яка передбачає захист і раціональне використання вод для всіх груп користувачів.

Окрему категорію становлять екологічні спори щодо:

- Збереження водних екосистем

Справа C-461/13²², Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e.V. проти Німеччини (також відома як «постанова Везер»): ця справа стосувалася зобов'язань уряду Німеччини відповідно до Водної рамкової директиви ЄС (РВД) щодо екологічного стану річки Везер. Європейський суд постановив, що країни ЄС повинні запобігати погіршенню стану водойм і працювати над досягненням хорошого екологічного стану, уникаючи проєктів, які можуть погіршити якість води. Це рішення створило прецедент, який наголошує на

²⁰ Commission v Spain, Case C-151/12 [2013] ECR I-690. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=137845&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1444710>

²¹ Commission v France, Case C-239/03 [2004] ECR I-9325. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=49170&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1445111>

²² Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV v Germany, Case C-461/13 [2015] ECR I-433. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=165446&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1450514>

суворому захисті водних екосистем і принципі недопущення погіршення стану.

- Захисту водно-болотних угідь

Справа C-355/90 ²³, Комісія проти Іспанії: Європейський суд виніс рішення проти Іспанії за те, що вона не захистила важливу водно-болотну територію, Національний парк Доньяна, відповідно до Директиви ЄС про птахів (79/409/ЕЕС, пізніше заміненої Директивою 2009/147). /ЕС). Суд встановив, що управління Іспанією водними ресурсами навколо парку не запобігло суттєвій шкоді водно-болотним угіддям, підкресливши необхідність захисту водно-болотних угідь від потенційно шкідливих сільськогосподарських водних методів.

Справа C-301/12 ²⁴, Cascina Tre Pini v Provincia di Pavia: ця справа стосувалася взаємодії між промисловою діяльністю та збереженням водно-болотних угідь відповідно до екологічного законодавства ЄС. Європейський суд знову підтвердив, що національні заходи повинні враховувати вразливість водно-болотних екосистем і застосовувати суворі стандарти, щоб гарантувати, що ці екосистеми не будуть скомпрометовані промисловим або міським розвитком.

- Відновлення природного стану водних об'єктів

Справа C-525/12²⁵, Комісія проти Німеччини: було встановлено, що Німеччина порушила законодавство ЄС, не виконавши належним чином ВРД щодо відновлення річкових басейнів до «доброго стану». Європейський суд підкреслив необхідність проектів відновлення для досягнення цілей

²³ Commission v Spain, Case C-355/90 [1993] ECR I-4221. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=97636&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1450986>

²⁴ Cascina Tre Pini v Provincia di Pavia, Case C-301/12 [2014] ECR I-214. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150281&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451468>

²⁵ Commission v Germany, Case C-525/12 [2014] ECR I-2202. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=157518&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451755>

директиви, включаючи відновлення річок і озер, які постраждали внаслідок забруднення або гідрологічних змін.

Справа C-297/08²⁶, Комісія проти Італії: ця справа стосувалася нездатності Італії відновити певні річкові системи для досягнення цілей ВРД. Італія була зобов'язана покращити екологічну якість своїх водних об'єктів за допомогою ефективних заходів з відновлення, що демонструє сферу дії директиви щодо обов'язкових відновлювальних дій у державах-членах.

- Запобігання забрудненню морського середовища

Справа C-6/04²⁷, Комісія проти Сполученого Королівства: ця справа стосувалась неспроможності Великобританії належним чином захистити морське середовище навколо її узбережжя. Європейський суд визнав Сполучене Королівство порушником Директиви про очищення міських стічних вод (91/271/ЕЕС) через нездатність забезпечити належні очисні споруди, що призвело до забруднення моря. Цей випадок підкреслив необхідність ефективного управління відходами для захисту морських екосистем.

Інші види справ включають, наприклад,

- Забезпечення публічного доступу до водних об'єктів

У справі "Fish Legal та Shirley" проти інформаційного комісара та кількох британських водопостачальних компаній (справа C-279/12)²⁸, позивачі вимагали доступу до екологічної інформації про водні об'єкти, керуючись Директивою 2003/4/ЕС про доступ до екологічної інформації. Суд роз'яснив, що водопостачальні компанії, які забезпечують суспільний доступ до водних

²⁶ Commission v Italy, Case C-297/08 [2010] ECR I-1749. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=82679&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451901>

²⁷ Commission v United Kingdom, Case C-6/04 [2005] ECR I-9017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60655&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1452111>

²⁸ Fish Legal and Shirley v Information Commissioner, Case C-279/12 [2013] ECR I-853. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=140624&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1446539>

ресурсів, зобов'язані надавати інформацію, оскільки вона стосується екологічних питань, що відносяться до сфер публічного інтересу.

Практика Суду ЄС демонструє широкий спектр спорів, пов'язаних із дотриманням водного законодавства ЄС, які можна умовно поділити на декілька основних категорій. Найбільшу групу становлять справи про порушення стандартів якості води, включаючи перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин, недотримання вимог щодо очистки стічних вод, забруднення підземних вод та порушення стандартів якості питної води. Важливою категорією є спори щодо планування в галузі управління річковими басейнами та розподілу водних ресурсів між користувачами. Окрему групу формують екологічні спори стосовно збереження водних екосистем, захисту водно-болотних угідь, відновлення природного стану водних об'єктів та запобігання забрудненню морського середовища. Також виділяються справи щодо забезпечення публічного доступу до водних об'єктів. Аналіз практики Суду ЄС свідчить про те, що найчастіше порушення водного законодавства пов'язані з недотриманням державами-членами екологічних стандартів та вимог відповідних директив ЄС, особливо Водної рамкової директиви. Рішення Суду ЄС сприяють формуванню єдиних підходів до вирішення водних спорів та забезпечують ефективне впровадження водного законодавства ЄС на національному рівні.

2.2. Система вирішення спорів у ЄС щодо водних ресурсів

Розвиток інтеграційних процесів у Європейському Союзі супроводжується формуванням складної системи правового регулювання використання водних ресурсів та механізмів вирішення пов'язаних із цим спорів. Водна рамкова директива ЄС 2000/60/ЄС ²⁹ заклала фундаментальні принципи управління водними ресурсами та створила базис для розв'язання конфліктів у цій сфері.

²⁹ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>

Водна рамкова директива ЄС встановлює комплексний підхід до вирішення конфліктів у сфері водокористування, базуючись на кількох фундаментальних принципах. Екосистемний підхід виступає основою управління водними ресурсами, визнаючи пріоритетність збереження водних екосистем та необхідність врахування екологічних наслідків при будь-якому використанні води. Цей принцип забезпечує довгострокову сталість водних ресурсів та допомагає запобігати конфліктам між різними користувачами через врахування екологічних обмежень.

Директива запроваджує басейновий принцип управління, який передбачає організацію управління водними ресурсами на рівні річкових басейнів, незалежно від адміністративних кордонів. Такий підхід сприяє інтегрованому управлінню водними ресурсами та зменшує ризики виникнення транскордонних конфліктів через створення єдиних планів управління для всього басейну річки.

Важливим економічним інструментом є принцип "користувач платить", який встановлює чіткий механізм відповідальності за використання води та її забруднення. Це стимулює раціональне водокористування та створює фінансову мотивацію для запобігання забрудненню. Директива встановлює конкретну мету досягнення "доброго екологічного стану" для всіх водних об'єктів, що надає чіткі критерії для оцінки допустимості різних видів водокористування та рівня забруднення.

Важливим елементом запобігання конфліктам є обов'язкове залучення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень щодо управління водними ресурсами, що дозволяє враховувати різні інтереси та знаходити компромісні рішення. Система регулярного моніторингу та звітності забезпечує прозорість управління водними ресурсами та дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та конфлікти.

Таким чином, Директива створює комплексну систему запобігання та вирішення конфліктів у сфері водокористування, яка базується на поєднанні екологічних, економічних та соціальних інструментів.

Правова база вирішення водних спорів у Європейському Союзі (ЄС) є комплексною і багатоплановою, охоплюючи різні рівні законодавства і механізми.

На наднаціональному рівні основою для управління водними ресурсами є установчі договори ЄС, зокрема Договір про функціонування Європейського Союзу (ТФЄС), який визначає загальні принципи та цілі політики в сфері довкілля та водних ресурсів. Важливим елементом є Водна рамкова директива (ВДД) 2000/60/ЄС, яка встановлює основи для інтегрованого управління водними ресурсами, визначає цілі щодо якості води і зобов'язує держави-члени досягти "доброго екологічного стану" водних об'єктів.

Суд Європейського Союзу (СЄС) виконує критично важливу роль у забезпеченні дотримання правових норм ЄС і вирішенні спорів між державами-членами. СЄС має повноваження тлумачити законодавство ЄС і забезпечувати його єдине застосування. Спори, які доходять до СЄС, можуть включати питання недотримання директив, таких як ВДД, що забезпечує контроль за виконанням зобов'язань державами-членами. Суд також може розглядати скарги, подані фізичними і юридичними особами, що дозволяє громадянам брати участь у правозахисних механізмах.

Процедура звернення до Суду Європейського Союзу (СЄС) у справах, що стосуються водної політики ЄС, включає кілька етапів, залежно від характеру справи та статусу заявника. Основним механізмом для розгляду таких справ є статті 258-260 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС)³⁰, які регулюють процес, коли Європейська Комісія або держави-члени подають скарги щодо невиконання зобов'язань з боку інших держав.

³⁰ Treaty on the Functioning of the European Union: Consolidated edition. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT>

Процедура розгляду справ щодо водних ресурсів у Суді Європейського Союзу ³¹ передбачає комплексний багатоетапний процес, спрямований на забезпечення ефективного захисту водних ресурсів та дотримання екологічного законодавства ЄС.

Першим кроком у цьому процесі є обов'язкове попереднє звернення заявника до національних органів влади або компетентних адміністративних установ для спроби вирішення спору на місцевому рівні. Це може включати ініціювання судового розгляду в національних судах, особливо якщо йдеться про порушення імплементації норм права ЄС у національне законодавство. У разі неефективності національних механізмів вирішення спору, заявник має право подати обґрунтовану скаргу до Європейської Комісії, яка виступає ключовим органом у забезпеченні дотримання екологічного законодавства ЄС.

Комісія проводить ретельну перевірку наданих матеріалів та доказової бази, оцінюючи обґрунтованість скарги та наявність підстав для початку офіційної процедури порушення проти держави-члена. При виявленні порушень зобов'язань державами-членами, Комісія ініціює формалізовану процедуру порушення, яка починається з надсилання офіційного листа-повідомлення з детальним викладенням виявлених порушень та вимогою їх усунення у встановлений термін.

Держава-член має можливість надати вмотивовану відповідь та пояснення щодо ситуації. Якщо надана відповідь не задовольняє Комісію або держава не вживає необхідних заходів для виправлення ситуації, Комісія надсилає "мотивовану думку" - документ, який містить юридичний аналіз порушень та чіткі вимоги щодо їх усунення.

У випадку, коли держава-член продовжує ігнорувати вимоги після отримання мотивованої думки, Комісія має повноваження передати справу на розгляд Суду ЄС. На цьому етапі Суд здійснює всебічну оцінку дотримання

³¹ Rules of Procedure of the Court of Justice. Official Journal of the European Union, L 265/1, establishing standard procedures for legal proceedings before the Court. CJEU. 2012. URL: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_en.pdf.

державою-членом своїх зобов'язань відповідно до *acquis communautaire*, зокрема вимог Водної рамкової директиви та інших релевантних нормативно-правових актів ЄС у сфері охорони водних ресурсів.

За результатами судового розгляду приймається обов'язкове для виконання рішення, яке може включати застосування санкцій у вигляді значних штрафів або інших фінансових стягнень щодо держави-порушниці.

Важливим аспектом процедури є можливість отримання кваліфікованої юридичної допомоги від експертів у галузі екологічного права ЄС, які можуть надати консультації щодо підготовки процесуальних документів та стратегії ведення справи.

Хоча така процедура може бути тривалою та вимагати значних ресурсів, вона є необхідним інструментом забезпечення ефективної імплементації водної політики ЄС на національному рівні. Особливої складності процесу додає необхідність координації дій між різними державами-членами у випадках транскордонних водних об'єктів, що підкреслює важливість інтегрованого підходу до управління водними ресурсами в масштабах всього Європейського Союзу.

На національному рівні країни-члени ЄС мають власні судові та адміністративні органи, які застосовують як національне законодавство, так і норми права ЄС. Вони відповідають за реалізацію європейських директив у своїх юрисдикціях, розвиваючи специфічні механізми для вирішення водних спорів, які можуть включати адміністративні процедури, судові розгляди та медіацію. Це забезпечує гнучкість у вирішенні конфліктів на місцевому рівні, враховуючи специфіку кожної країни.

Загалом, правова база вирішення водних спорів у ЄС є динамічною та інтегрованою системою, яка покладається на спільні зусилля наднаціональних і національних органів для забезпечення сталого управління водними ресурсами та запобігання конфліктам.

Особливе значення має превентивний механізм вирішення спорів, який передбачає обов'язкові консультації між державами в рамках річкових

басейнових управлінь. Превентивний механізм вирішення спорів у контексті управління водними ресурсами є важливим інструментом, що дозволяє зменшити ризики конфліктів між державами, які ділять водні ресурси. Цей механізм включає обов'язкові консультації між державами, що забезпечує проактивний підхід до ідентифікації та вирішення потенційних проблем, пов'язаних з використанням води. Консультації дозволяють країнам обмінюватися інформацією, розглядати спільні інтереси та виробляти згоди щодо управління річковими басейнами, що, в свою чергу, сприяє зміцненню довіри між сусідніми державами.

Одним із прикладів успішного застосування цього підходу є діяльність міжнародних річкових комісій, які відіграють центральну роль у забезпеченні діалогу та координації дій між державами, що розташовані в межах одного річкового басейну. Ці комісії, як правило, складаються з представників усіх прибережних країн, які працюють разом для розробки спільних стратегій управління водними ресурсами, що враховують потреби всіх зацікавлених сторін. Завдяки цим платформам країни можуть швидше виявляти конфлікти, обговорювати можливі компромісні рішення і запобігати ескалації суперечок.

Наприклад, Комісія з річки Дунай³² працює над інтегрованим управлінням водних ресурсів у басейні Дунай, де країни обговорюють питання, пов'язані з забрудненням води, використанням водних ресурсів для сільського господарства та енергетики, а також захистом екосистем. Завдяки такій співпраці вдалося досягти значних результатів у збереженні водних ресурсів і захисті навколишнього середовища.

Отже, превентивний механізм вирішення спорів, що включає консультації між державами та підтримується міжнародними річковими комісіями, є ефективним інструментом для управління спільними водними ресурсами, який дозволяє уникати конфліктів і забезпечує сталий розвиток водних екосистем.

³² Danube Commission : офіційний веб-сайт Комісії з річки Дунай. URL: <https://www.danubecommission.org/dc/en/>

Система вирішення водних спорів у ЄС є складною та багаторівневою, що дозволяє адаптуватися до різноманітних викликів і потреб, які виникають у сфері управління водними ресурсами. Основними компонентами цієї системи є поєднання судових і позасудових механізмів, залучення експертних організацій та активна участь громадськості.

На першому рівні, судові механізми забезпечують правозастосування та забезпечення дотримання норм законодавства ЄС. Суд Європейського Союзу має повноваження розглядати справи, пов'язані з порушеннями стандартів якості води, управлінням водними ресурсами, доступом до водних об'єктів та екологічним захистом. Його рішення мають обов'язкову силу для держав-членів, що створює основу для юридичної визначеності.

На другому рівні, позасудові механізми включають адміністративні процедури, які можуть бути використані для вирішення спорів до їх розгляду в судах. Наприклад, держави можуть звертатися до річкових комісій або міжнародних організацій, щоб отримати рекомендації та медіацію у випадках конфліктів. Це дозволяє зменшити навантаження на судову систему та забезпечити швидше вирішення спорів.

Залучення експертних організацій, таких як наукові установи або екологічні групи, також є важливим елементом системи. Вони можуть надавати незалежні оцінки та рекомендації, що допомагають сторонам у прийнятті обґрунтованих рішень. Цей процес прозорості і залучення різних зацікавлених сторін створює сприятливу атмосферу для конструктивного діалогу та досягнення компромісних рішень.

Моніторинг виконання прийнятих рішень є ще одним важливим аспектом. Він забезпечує контроль за дотриманням зобов'язань, взятих на себе державами. У разі виявлення порушень, ЄС може застосовувати санкції, які можуть включати фінансові штрафи або вимоги до усунення недоліків у діяльності. Цей механізм підсилює відповідальність держав і заохочує їх до дотримання екологічних стандартів.

Таким чином, система вирішення водних спорів у ЄС є динамічною та гнучкою, здатною відповідати на потреби сталого управління водними ресурсами. Поєднання судових та позасудових механізмів, залучення експертних організацій і контроль за виконанням рішень створює потужний інструментарій для забезпечення балансу інтересів усіх сторін.

Система вирішення водних спорів у ЄС, незважаючи на свою складність та багаторівневий підхід, має певні недоліки, які потребують уваги та вдосконалення. Одним із основних недоліків є тривалість процедур, що може значно затягувати процес вирішення конфліктів. Це, у свою чергу, може призвести до погіршення ситуації з водними ресурсами, адже швидкість реакції на проблеми є критично важливою для збереження екосистем.

Додатковим викликом є складність доказування екологічної шкоди. Часто виявлення та документування шкоди, завданої водним ресурсам, вимагає значних зусиль та ресурсів. Наукові дослідження можуть займати багато часу, а також можуть бути піддані сумніву у судовому процесі. Це ускладнює можливість постраждалих сторін захищати свої права та вимагати відшкодування шкоди.

Також існує проблема неоднакового застосування норм права ЄС національними органами. Хоча ЄС встановлює загальні правила, їхнє виконання та інтерпретація можуть варіюватися в залежності від держави-члена. Це може призвести до правової невизначеності та нерівності в захисті водних ресурсів, а також створює труднощі для користувачів води, які можуть стикатися з різними вимогами у різних країнах.

В умовах цих викликів актуальним є вдосконалення механізмів раннього попередження конфліктів. Запровадження систем моніторингу та аналізу, які можуть виявляти потенційні проблеми на ранніх стадіях, стане важливим кроком у запобіганні ескалації спорів. Важливу роль у цьому можуть відігравати міжурядові організації та річкові комісії, які мають змогу забезпечувати регулярний діалог між державами, що користуються спільними водними ресурсами.

Посилення ролі медіації також може бути ефективним інструментом у вирішенні водних спорів. Медіація дозволяє сторонам знайти компроміс, не вдаючись до тривалих судових процедур. Використання медіаторів, які мають досвід у сфері екологічного права та управління водними ресурсами, може допомогти сторонам досягти більш швидкого та ефективного вирішення конфліктів.

Таким чином, хоча система вирішення водних спорів у ЄС має певні недоліки, існує потенціал для її вдосконалення через запровадження ефективніших механізмів раннього попередження та підвищення ролі медіації, що сприятиме більш сталому управлінню водними ресурсами.

З огляду на глобальні кліматичні зміни та зростаючий тиск на водні ресурси, система вирішення водних спорів у ЄС потребує подальшого розвитку. На нашу думку перспективними напрямками є впровадження інноваційних технологій моніторингу, розширення можливостей онлайн-вирішення спорів, посилення координації між різними рівнями управління водними ресурсами.

Гармонізація підходів до вирішення водних спорів з країнами-сусідами Європейського Союзу є важливим аспектом регіональної стабільності та сталого управління водними ресурсами. Це особливо актуально в контексті реалізації політики Східного партнерства, яка має на меті зміцнення зв'язків між ЄС і його сусідами на сході. Одним із ключових напрямів цієї політики є підтримка країн у впровадженні європейських стандартів, зокрема у сфері екології та управління природними ресурсами.

Для досягнення гармонізації підходів важливо надавати технічну допомогу, що включає в себе обмін досвідом у вирішенні водних спорів. Це може бути реалізовано через спільні проекти, навчальні програми та стажування для фахівців з країн-сусідів, що дозволяє їм переймати найкращі практики управління водними ресурсами з держав-членів ЄС. Важливою частиною цього процесу є також створення платформ для діалогу між різними

зацікавленими сторонами, що включає уряди, громадські організації та наукові установи.

Крім того, розбудова інституційної спроможності є критично важливою для забезпечення ефективного управління водними ресурсами. Це передбачає зміцнення місцевих адміністрацій, національних агенцій та регіональних організацій, які відповідають за контроль якості води та управління водними басейнами. Надання навчання, ресурсів та технічної підтримки цим структурам може допомогти їм адаптувати європейські норми до місцевих умов і викликів.

У результаті, гармонізація підходів до вирішення водних спорів у рамках політики Східного партнерства не тільки сприятиме покращенню якості водних ресурсів у регіоні, але й зміцнить співпрацю між ЄС і сусідніми країнами, що в свою чергу може позитивно вплинути на екологічну ситуацію в усьому регіоні.

Досвід ЄС у створенні комплексної системи вирішення водних спорів має важливе значення для інших регіонів світу. Ключовими елементами успіху є чітка правова база, ефективні інституційні механізми, залучення всіх зацікавлених сторін та послідовне впровадження принципів інтегрованого управління водними ресурсами.

Підсумовуючи, можна сказати, що система вирішення водних спорів у ЄС є прогресивною моделлю, яка постійно еволюціонує відповідно до нових викликів. Її подальший розвиток має базуватися на принципах сталого розвитку, превентивності та широкої участі громадськості у прийнятті рішень щодо управління водними ресурсами.

На підставі проведеного дослідження системи вирішення спорів щодо водних ресурсів у Європейському Союзі можна зробити наступні висновки. Практика Суду ЄС демонструє широкий спектр спорів, які можна класифікувати за кількома основними категоріями: порушення стандартів якості води (включаючи перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин, недотримання вимог щодо очистки стічних вод,

забруднення підземних вод), спори щодо планування в галузі управління річковими басейнами, екологічні спори (збереження водних екосистем, захист водно-болотних угідь, відновлення природного стану водних об'єктів) та спори щодо забезпечення публічного доступу до водних об'єктів. Система вирішення водних спорів у ЄС базується на комплексному правовому механізмі, ключовим елементом якого є Водна рамкова директива 2000/60/ЕС, що встановлює фундаментальні принципи управління водними ресурсами.

Процедура вирішення спорів передбачає багатоетапний процес, який починається з попереднього звернення до національних органів влади, потім може включати подання скарги до Європейської Комісії, і в разі невирішення конфлікту - передачу справи до Суду ЄС. Важливим елементом є превентивний механізм вирішення спорів через обов'язкові консультації між державами в рамках річкових басейнових управлінь.

Ефективність системи забезпечується через поєднання судових та позасудових механізмів, залучення експертних організацій та активну участь громадськості. Водночас система має певні недоліки, зокрема тривалість процедур, складність доказування екологічної шкоди та неоднакове застосування норм права ЄС національними органами. Перспективними напрямками вдосконалення системи є впровадження інноваційних технологій моніторингу, розширення можливостей онлайн-вирішення спорів, посилення координації між різними рівнями управління водними ресурсами та гармонізація підходів з країнами-сусідами ЄС. Досвід ЄС у створенні комплексної системи вирішення водних спорів має важливе значення для інших регіонів світу та демонструє ефективність поєднання чіткої правової бази, дієвих інституційних механізмів та принципів інтегрованого управління водними ресурсами.

РОЗДІЛ 3

ВПЛИВ РІШЕНЬ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

3.1. Роль судових прецедентів у формуванні політики ЄС щодо водних ресурсів

У сучасній правовій системі Європейського Союзу судові прецеденти відіграють визначальну роль у формуванні та розвитку політики управління водними ресурсами. Європейський Суд послідовно демонструє здатність трансформувати та деталізувати законодавчі акти через тлумачення та застосування права в конкретних справах, що стосуються водного господарства.

Правова еволюція водної політики ЄС розпочалася з прийняття Рамкової водної директиви 2000/60/ЄС, яка встановила комплексний підхід до управління водними ресурсами. Судові прецеденти стали критичним інструментом імплементації та деталізації положень цієї директиви, забезпечуючи її ефективне впровадження в національних правових системах держав-членів.

Ключовою особливістю судової практики Європейського Союзу є розширене тлумачення екологічних норм, яке значно впливає на розв'язання питань, пов'язаних із забрудненням довкілля, зокрема водних екосистем. Європейський суд зобов'язує держави-члени дотримуватись принципів сталого розвитку, запобігання забрудненню та максимального захисту екологічних цінностей, що є одними з основних положень європейського екологічного законодавства. Судова практика ЄС у цьому контексті демонструє прагнення забезпечити високий рівень охорони довкілля через чітке та прогресивне тлумачення чинних екологічних норм.

У справах щодо забруднення водойм Суд ЄС часто використовує розширене тлумачення відповідних екологічних норм, зокрема, Статей 191 і

193 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), які встановлюють засади екологічної політики Союзу. Ці норми покладають на держави-члени обов'язок забезпечувати високий рівень захисту навколишнього середовища через різноманітні заходи, зокрема, здійснення моніторингу стану водних ресурсів, запобігання забрудненню та відновлення водних екосистем. Європейський суд активно використовує ці положення для того, щоб запобігти порушенням екологічних стандартів і посилити відповідальність держав та приватних суб'єктів за порушення екологічних вимог³³.

Прецеденти, встановлені Судом ЄС, формують чіткі критерії оцінки екологічного стану водних об'єктів. Суд часто посиляється на такі документи, як Директива ЄС про води (2000/60/ЄС), яка визначає рамки для збереження та поліпшення якості води в межах Європейського Союзу. В рамках цієї директиви вводяться чіткі стандарти якості води для різних типів водойм, а також механізми моніторингу їх стану, що допомагає визначити, чи відповідають водні ресурси встановленим екологічним вимогам. Суд також може застосовувати специфічні методи оцінки екологічного стану вод, що дозволяють враховувати множинні екологічні фактори, такі як біологічні, хімічні та фізичні параметри води³⁴.

Щодо механізмів відповідальності, Суд ЄС виробив чіткі критерії для оцінки того, чи було порушено норми щодо захисту водних екосистем. Якщо держава-член порушує екологічні стандарти, Суд може накласти санкції або зобов'язати її вжити заходів для усунення порушень. Крім того, судова практика передбачає також індивідуальну відповідальність підприємств або осіб, які завдали шкоди водним екосистемам, зокрема через забруднення або інші дії, що порушують екологічні норми. Це включає механізми компенсації за завдану шкоду та відновлення пошкоджених екосистем.

³³ Voulvoulis N., Arpon K.D., Giakoumis T. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of The Total Environment*. 2017. № 575. P. 358-366.

³⁴ Josefsson H. The Environmental Liability Directive, the Water Framework Directive and the Definition of 'Water Damage'. *Journal of Environmental Law*. 2020. № 32(3). P. 439-463.

Одним із важливих аспектів судової практики є також методологія відновлення водних екосистем. Європейський суд часто вимагає від держав-членів забезпечити не тільки збереження існуючого екологічного стану водних об'єктів, але й активне відновлення тих, що постраждали від забруднення або інших негативних впливів. Відновлення водних екосистем може включати заходи з покращення якості води, відновлення природних середовищ для водної флори та фауни, а також забезпечення сталого використання водних ресурсів.

Загалом, судова практика ЄС у галузі екології демонструє чіткий напрямок на посилення захисту водних екосистем, впровадження ефективних механізмів відповідальності за порушення екологічних норм та розробку конкретних стратегій для відновлення пошкоджених екосистем. Цей підхід не лише відповідає сучасним вимогам охорони навколишнього середовища, але й має на меті створення сталих і довгострокових екологічних стандартів для забезпечення збереження водних ресурсів в Європейському Союзі³⁵.

Важливим напрямком судової практики Європейського Союзу є врегулювання конфліктів між економічними інтересами та екологічною охороною, зокрема в контексті управління водними ресурсами. Суд ЄС постійно розвиває концепцію сталого розвитку, що забезпечує баланс між господарською діяльністю і збереженням навколишнього середовища, зокрема водних екосистем. Цей підхід зумовлений необхідністю врахування не лише короткострокових економічних вигод, але й довгострокових екологічних та соціальних наслідків для майбутніх поколінь. Встановлення такого балансу є одним із основних завдань у тлумаченні та застосуванні екологічного законодавства ЄС³⁶.

Одним із ключових аспектів судової практики є розвиток механізмів компенсації екологічної шкоди, яка виникає внаслідок порушень стандартів

³⁵ Keessen A.M., van Kempen J.J.H., van Rijswijk M., Robbe J., & Backes C.W. European River Basin Districts: Are They Swimming in the Same Implementation Pool? *Journal of Environmental Law*. 2010. № 22(2). P. 197-221.

³⁶ Voulvoulis N., Arpon K.D., & Giakoumis T. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of The Total Environment*. 2017. № 575. P. 358-366.

екологічної безпеки. Європейський суд розглядає, як відшкодувати шкоду, заподіяну водним об'єктам внаслідок забруднення або неправомірного використання водних ресурсів, при цьому роблячи акцент на тому, щоб шкода була усунена, а екосистеми відновлені. Прецеденти, що були встановлені судом, дозволяють визначити, якими мають бути механізми компенсації, що забезпечують не лише економічне відшкодування, а й ефективне відновлення порушеного екологічного балансу.

Також важливою частиною судової практики ЄС є встановлення стандартів екологічної експертизи та оцінки впливу господарської діяльності на водні об'єкти. Прецеденти Європейського суду формують чіткі вимоги щодо проведення екологічних оцінок та експертиз, які повинні проводитися перед початком будь-якої діяльності, що може мати значний вплив на водні ресурси. Це включає, наприклад, будівництво інфраструктурних об'єктів, які можуть призвести до змін водного балансу або забруднення вод. Суд вимагає, щоб підприємства, держави або інші органи, які здійснюють таку діяльність, проходили належну процедуру оцінки впливу на довкілля, що включає не тільки екологічні, але й соціальні та економічні аспекти.

Зокрема, це регулювання вимагає врахування найновіших наукових досліджень та екологічних стандартів, що дозволяють визначити обсяг потенційного впливу на водні екосистеми. Це також включає інтеграцію громадської участі в процес ухвалення рішень, оскільки це дає можливість місцевим громадам і зацікавленим сторонам брати участь у процесі оцінки і моніторингу екологічного впливу³⁷.

Суд ЄС неодноразово наголошував на тому, що сталий розвиток передбачає поєднання економічного прогресу та екологічної відповідальності. У цьому контексті Європейський суд визнає важливість забезпечення балансу між економічними інтересами (наприклад, розвитку промисловості, сільського господарства, енергетики) і необхідністю захисту природних

³⁷ Josefsson H. The Environmental Liability Directive, the Water Framework Directive and the Definition of 'Water Damage'. *Journal of Environmental Law*. 2020. № 32(3). P. 439-463.

ресурсів, зокрема води, як основи для здоров'я людини та збереження біорізноманіття.

Таким чином, судова практика ЄС з питань екологічної охорони водних ресурсів надає чіткі орієнтири для забезпечення сталого розвитку. Встановлення механізмів компенсації екологічної шкоди, запровадження вимог до екологічних експертиз та оцінок і баланс між економічними інтересами та екологічною безпекою допомагає ефективно вирішувати конфлікти, що виникають в результаті господарської діяльності, забезпечуючи при цьому збереження водних ресурсів для майбутніх поколінь.

Транскордонне управління водними ресурсами є важливим аспектом судової практики ЄС, оскільки басейни річок часто перетинають кордони кількох держав, і для їх ефективного управління необхідне тісне співробітництво між країнами. Європейський суд справедливості (ЄСП) відіграє ключову роль у визначенні принципів і механізмів, що регулюють використання водних ресурсів у таких регіонах, забезпечуючи справедливий доступ до води та їхнє збереження для майбутніх поколінь. Прецеденти суду детально описують механізми міжнародного співробітництва між державами-членами ЄС і сусідніми країнами, встановлюючи чіткі стандарти для узгодження водогосподарської діяльності³⁸.

ЄСП підкреслює важливість укладення двосторонніх або багатосторонніх угод між країнами, що мають спільні водні ресурси, які забезпечують регулювання питань, пов'язаних з використанням, забрудненням, відновленням водних об'єктів і захистом екосистем. Ці угоди мають на меті встановлення загальних стандартів для збереження водних ресурсів, моніторингу їхнього стану, визначення критеріїв щодо максимально допустимого забруднення вод, а також механізмів вирішення суперечок, що можуть виникнути через порушення таких стандартів.

³⁸ Voulvoulis N., Arpon K.D., & Giakoumis T. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of The Total Environment*. 2017. № 575. P. 358-366.

Однією з основних тем у транскордонному управлінні водними ресурсами є забезпечення сталого та ефективного використання води з урахуванням потреб усіх зацікавлених сторін. Важливою частиною цієї практики є принцип «спільного, але диференційованого використання» водних ресурсів, який спрямований на те, щоб забезпечити однакові можливості для всіх країн, які поділяють водні ресурси, при цьому враховуючи їхні економічні та екологічні особливості. Судова практика також визначає необхідність врахування екологічних аспектів у кожному аспекті водокористування, зокрема у визначенні норм і стандартів водозабезпечення для сільського господарства, промисловості, а також для підтримки біорізноманіття³⁹.

Принцип превентивних дій є ще одним важливим аспектом у правозастосуванні ЄС щодо транскордонних водних ресурсів. ЄСП постійно наголошує на важливості завчасного прогнозування та попередження можливих екологічних ризиків, що пов'язані з водокористуванням. Суд підкреслює, що держави повинні вжити заходів на етапі планування і розвитку, щоб мінімізувати потенційний негативний вплив на екологію водних екосистем до того, як виникнуть серйозні проблеми. Це включає, наприклад, впровадження практик сталого водокористування, обов'язкові оцінки екологічного впливу великих інфраструктурних проектів на водні ресурси, а також активне залучення громадськості та науковців до процесу ухвалення рішень.

Прецеденти ЄСП вказують на необхідність проведення детальних екологічних оцінок перед будь-якими проектами, які можуть вплинути на водні ресурси, і ці оцінки повинні враховувати потенційні ризики для екосистем. Суд наголошує на важливості використання новітніх технологій моніторингу та прогнозування, що дозволяє не лише оцінити поточний стан

³⁹ Keessen A.M., van Kempen J.J.H., van Rijswijk M., Robbe J., & Backes C.W. European River Basin Districts: Are They Swimming in the Same Implementation Pool? *Journal of Environmental Law*. 2010. № 22(2). P. 197-221.

водних об'єктів, а й передбачити майбутні зміни, що можуть виникнути через зміни клімату, забруднення або людську діяльність.

Загалом, судова практика ЄС в сфері транскордонного управління водними ресурсами визначає ключові механізми для ефективного співробітництва між державами та встановлює чіткі принципи для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів. Це включає, зокрема, дотримання стандартів сталого водокористування, реалізацію превентивних заходів щодо запобігання екологічних ризиків і гарантування, що кожна країна, яка має спільні водні ресурси, бере на себе відповідальність за їхнє збереження та ефективне використання.

Судова практика ЄС значно вплинула на формування інституційних механізмів управління водними ресурсами, створюючи чіткі та ефективні правові основи для контролю і забезпечення сталого водокористування. Прецеденти, що виникають на основі рішень Європейського суду справедливості, вказують на важливість розвитку систем моніторингу водних ресурсів, що дозволяє не тільки оцінювати поточний стан водних об'єктів, але й забезпечувати своєчасне реагування на потенційні загрози. Це включає введення обов'язкових процедур звітності для держав, які мають зобов'язання перед ЄС щодо якості води, її доступності та ефективного використання. Таким чином, судова практика встановила стандарти моніторингу, що охоплюють різні аспекти — від забруднення вод до екологічного стану водних екосистем⁴⁰.

Європейський суд справедливості також деталізував повноваження різних інституцій на національному та європейському рівнях, визначаючи, хто саме несе відповідальність за управління водними ресурсами та які механізми забезпечують ефективний контроль за дотриманням екологічних стандартів. Зокрема, судова практика встановила принципи взаємодії між національними органами влади та Європейською комісією, підкреслюючи, що національні

⁴⁰ Josefsson H. The Environmental Liability Directive, the Water Framework Directive and the Definition of 'Water Damage'. *Journal of Environmental Law*. 2020. № 32(3). P. 439-463.

органи повинні не лише дотримуватись вимог європейських нормативів, а й активно співпрацювати з іншими державами-членами для досягнення загальних цілей сталого водокористування. Прецеденти визначають, що держави-члени мають бути готові до моніторингу та перевірки з боку ЄС, а також повинні запроваджувати внутрішні механізми контролю за водними ресурсами, щоб уникати порушень екологічних стандартів⁴¹.

Окрім цього, судова практика ЄС значно змінила підхід до захисту прав громадян на доступ до чистої води. Прецеденти засвідчили важливість гарантованого доступу до води як базового права людини, що впливає на загальний підхід до управління водними ресурсами. ЄСП постановив, що громадяни мають право не лише на доступ до води, але й на участь у прийнятті рішень, що стосуються водогосподарської діяльності. Відповідно до судових рішень, країни-члени повинні забезпечити прозорість у питаннях використання водних ресурсів та встановити механізми для громадськості, щоб вона могла брати участь у процесі ухвалення рішень, які стосуються управління водними ресурсами, зокрема через публічні консультації та залучення громадян до планування водокористування.

Ці принципи розширили можливості громадського контролю за водними ресурсами, оскільки громадяни та організації мають право подавати позови або оскаржувати рішення, які стосуються водокористування або впливають на екологічний стан водних об'єктів. Прецеденти ЄСП вказують на необхідність забезпечення доступу до правосуддя для громадян у випадках, коли існує загроза забруднення вод або порушення екологічних стандартів водокористування. Це дозволяє не тільки забезпечити належний контроль за діяльністю держав, а й стимулювати інші організації та активістів до боротьби за екологічні права в контексті водного господарства.

Таким чином, судова практика ЄС сформувала важливі інституційні механізми, які включають чіткі правила моніторингу, контролю та звітності у

⁴¹ Voulvoulis N., Arpon K.D., & Giakoumis T. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of The Total Environment*. 2017. № 575. P. 358-366.

сфері водних ресурсів, визначення повноважень різних інституцій, а також захист прав громадян на доступ до чистої води і на участь у прийнятті рішень щодо водокористування. Ці механізми сприяють забезпеченню сталого розвитку водних ресурсів та ефективного захисту навколишнього середовища.

Кліматичні зміни, що значно впливають на водні ресурси та екосистеми, стали однією з найбільших загроз для сталого розвитку у світі. В рамках Європейського Союзу, реагування на ці зміни вимагає адаптації водної політики, що включає як правові, так і технічні інструменти для забезпечення кліматичної стійкості (resilience). Судові прецеденти, що виникають у відповідь на нові екологічні виклики, стали важливим інструментом для розвитку цієї політики. Європейський суд справедливості відіграє ключову роль у формуванні правових механізмів протидії негативним наслідкам глобального потепління, зокрема щодо збереження водних екосистем⁴².

Концепція кліматичної стійкості, що розвивається в судовій практиці ЄС, передбачає не лише адаптацію до змін клімату, а й активні дії для запобігання шкоді, яку вони можуть завдати водним екосистемам. Прецеденти ЄСП підкреслюють важливість інтеграції кліматичних змін у водну політику, зокрема у стратегії управління водними ресурсами. Суд формує правові механізми, які забезпечують інституціям ЄС та національним урядам необхідні інструменти для забезпечення сталого використання води, попередження її забруднення та зменшення впливу екстремальних погодних явищ, таких як посухи, повені або засолення водних об'єктів.

Важливими аспектами цих механізмів є встановлення вимог до оцінки ризиків, пов'язаних з кліматичними змінами, і застосування превентивних заходів для мінімізації їхнього впливу на водні екосистеми. Судова практика розвиває принцип «не завдавати шкоди», що передбачає обов'язок держав вжити заходів для запобігання впливу антропогенних факторів на водні

⁴² Howarth W. Water Pollution and Water Quality - Shifting Regulatory Paradigms. *Journal of Environmental Law*. 2017. № 29(1). P. 63-86.

об'єкти, а також гарантує компенсацію екологічної шкоди, коли такі зміни вже відбулись.

Міжнародна практика імплементації водної політики ЄС також демонструє, що судові прецеденти стали важливим інструментом трансформації правової бази Європейського Союзу. Вони сприяють гнучкості та адаптації законодавства до нових екологічних викликів, надаючи йому можливість реагувати на нові наукові відкриття та змінювані умови клімату. Судова практика формує правовий контекст, у якому національні уряди змушені адаптувати свої внутрішні законодавства та водну політику до європейських стандартів, створюючи більш ефективну правову базу для боротьби з наслідками зміни клімату.

Зокрема, прецеденти, що виникають на основі рішень ЄСП, формують чіткі вимоги до законодавчих ініціатив, таких як інтеграція екологічних критеріїв у водогосподарську діяльність, впровадження принципів екологічної стійкості в інфраструктурні проекти та контроль за впливом кліматичних змін на водні екосистеми. Ці судові рішення допомагають забезпечити ефективне застосування законодавства на національному рівні, а також сприяють поліпшенню співпраці між державами-членами ЄС для вирішення спільних екологічних проблем⁴³.

Отже, судові прецеденти в рамках ЄС відіграють важливу роль у формуванні гнучкої, адаптивної водної політики, яка здатна реагувати на постійно змінювані умови глобального потепління. Вони забезпечують механізми, які дозволяють правовій системі своєчасно реагувати на нові екологічні загрози і сприяють створенню більш сталих і ефективних інституційних і правових структур для збереження водних ресурсів у контексті кліматичних змін.

Висновки дослідження підтверджують визначальну роль судових прецедентів у формуванні комплексної, науково обґрунтованої та ефективної

⁴³ Howarth W. Water Pollution and Water Quality - Shifting Regulatory Paradigms. *Journal of Environmental Law*. 2017. № 29(1). P. 63-86.

політики ЄС у сфері управління водними ресурсами. Судова практика виступає критичним механізмом розвитку правових норм, забезпечення їх відповідності сучасним ecological та соціально-економічним викликам.

3.2 Проблеми у правозастосуванні рішень Суду ЄС щодо водних ресурсів

Правозастосування рішень Суду Європейського Союзу у сфері водних ресурсів характеризується комплексом складних інституційних, правових та адміністративних викликів, які суттєво ускладнюють ефективну реалізацію судової практики на національному рівні держав-членів ЄС.

Одним із найбільших викликів у сфері управління водними ресурсами в Європейському Союзі є значні відмінності в правових системах держав-членів та їхній здатності впроваджувати європейські директиви. Ці відмінності обумовлені не тільки національними правовими традиціями, а й специфічними екологічними умовами, соціально-економічними факторами та інституційними структурами, що характерні для кожної країни. Як результат, процес імплементації загальноєвропейських директив часто стикається з труднощами, які ускладнюють створення уніфікованої правової практики в рамках ЄС.

Однією з найбільших проблем є різниця в національних системах водного права, що історично склалися на основі різних юридичних традицій. Країни Західної Європи, такі як Німеччина або Франція, мають давню традицію розвинених та структурованих водогосподарських законодавчих систем, що дозволяє їм досить ефективно адаптувати європейські директиви до національних умов. Однак в країнах Східної Європи, де системи водного права знаходяться в процесі трансформації, виклики значно складніші.

У таких країнах, як Польща, Болгарія, Румунія чи країни Балтії, водогосподарське законодавство часто перебуває на стадії реформ, і в багатьох випадках не існує достатньої інституційної спроможності для повної імплементації та виконання європейських директив. Це створює певну юридичну неоднорідність у застосуванні стандартів водного господарства в

межах ЄС. Відмінності в національних інституціях, таких як агентства з управління водними ресурсами або екологічні органи, ускладнюють процес синхронізації політик та забезпечення ефективного контролю за їхнім виконанням.

Особливо складною є ситуація в країнах, де водогосподарське законодавство тільки набуває форми сучасної системи управління водними ресурсами. В таких країнах значна частина водного права може бути неузгодженою з європейськими вимогами, а інституційні структури часто не мають необхідних ресурсів або досвіду для виконання комплексних завдань з моніторингу, оцінки та управління водними ресурсами. Більш того, в країнах Східної Європи існує проблема низького рівня довіри громадськості до ефективності органів, відповідальних за охорону водних ресурсів, що додатково ускладнює інтеграцію європейських стандартів⁴⁴.

З огляду на це, важливим кроком є посилення співпраці між державами-членами ЄС, зокрема через створення платформ для обміну досвідом у сфері імплементації водної політики. Для країн Східної Європи критично важливо розвивати інституційну спроможність і забезпечити необхідне фінансування для реформ у водогосподарській сфері. Крім того, Європейський Союз має забезпечити технічну та консультативну підтримку для держав, що знаходяться на етапі адаптації своїх водогосподарських систем до європейських стандартів.

Однією з можливих стратегій є підвищення рівня моніторингу та оцінки впровадження директив, зокрема через залучення незалежних експертів і організацій, які можуть оцінити відповідність національних систем вимогам ЄС. Однак для досягнення ефективності необхідно не лише дотримуватись законодавчих вимог, але й створювати механізми, що гарантують реальне виконання цих норм на практиці, зокрема через посилення адміністративного

⁴⁴ Howarth W. Water Pollution and Water Quality - Shifting Regulatory Paradigms. *Journal of Environmental Law*. 2017. № 29(1). P. 63-86.

контролю та забезпечення публічного доступу до інформації про стан водних ресурсів та їх використання⁴⁵.

Інституційна неузгодженість є однією з ключових проблем, що виникає в процесі правозастосування на рівні Європейського Союзу, особливо коли йдеться про імплементацію рішень Суду ЄС щодо водних ресурсів. Незважаючи на наявність уніфікованої судової практики, національні органи влади, відповідальні за управління водними ресурсами, часто демонструють різні підходи до тлумачення та реалізації цих рішень. Така ситуація ускладнює забезпечення ефективного застосування екологічних стандартів на всіх рівнях адміністративного управління, оскільки кожне національне відомство може трактувати вимоги Суду ЄС відповідно до власних інтерпретацій, що призводить до правової фрагментації. Це, в свою чергу, знижує ефективність інтеграції європейських директив в національні законодавства та їхню практичну реалізацію.

Брак координації між різними адміністративними органами є основною причиною цієї неузгодженості. У багатьох країнах-членах ЄС відповідальність за управління водними ресурсами часто розподіляється між кількома міністерствами чи агентствами, які працюють у різних галузях, таких як екологія, сільське господарство, енергетика чи місцеве самоврядування. Це створює додаткові труднощі в процесі впровадження єдиного екологічного підходу до управління водними ресурсами. Без належної координації між органами влади, відсутня єдність у виконанні судових рішень і в реалізації політики щодо водних ресурсів, що веде до дисбалансу та розрізненості в екологічному управлінні.

Ще однією критичною проблемою є фінансові обмеження, які значно ускладнюють реалізацію судових рішень, що стосуються водних ресурсів. Впровадження європейських екологічних стандартів вимагає значних фінансових витрат на модернізацію водогосподарської інфраструктури,

⁴⁵ Josefsson H. The Environmental Liability Directive, the Water Framework Directive and the Definition of 'Water Damage'. *Journal of Environmental Law*. 2020. № 32(3). P. 439-463.

створення систем моніторингу водних ресурсів, встановлення очищувальних систем та підвищення ефективності управління водними ресурсами. Це потребує інвестицій у розвиток новітніх технологій, а також у підвищення кваліфікації державних органів, що здійснюють моніторинг і контроль.

Для багатьох держав-членів ЄС, особливо тих, що мають обмежені бюджетні ресурси, фінансування цих заходів є значним викликом. Вони не завжди мають достатні капіталовкладення для повноцінної реалізації вимог, які містяться у судових рішеннях. Зокрема, країни, що переживають економічні труднощі або мають обмежені ресурси для фінансування великих екологічних проєктів, часто стикаються з труднощами у досягненні повної відповідності європейським стандартам. Це може призвести до того, що відповідні заходи не будуть вчасно реалізовані, або будуть реалізовані лише частково, що в свою чергу може вплинути на ефективність екологічного захисту водних ресурсів.

Таким чином, щоб забезпечити ефективну імплементацію судових рішень у сфері водних ресурсів, необхідно вжити заходів для поліпшення координації між адміністративними органами різних рівнів, а також для забезпечення належного фінансування для виконання екологічних стандартів. Одним із шляхів вирішення цих проблем може бути посилення співпраці між державами-членами ЄС в рамках спільних проєктів, а також створення механізмів фінансування, таких як фонд для екологічних реформ, що дозволить країнам з обмеженими ресурсами отримати необхідну підтримку для реалізації заходів з охорони водних ресурсів⁴⁶.

Технологічна неготовність є ще одним серйозним викликом для ефективної імплементації судових рішень Європейського Суду у сфері управління водними ресурсами. Сучасні судові рішення часто включають складні науково-технічні вимоги, що стосуються впровадження новітніх технологій для моніторингу забруднення водних ресурсів, управління

⁴⁶ van Rijswijk H.F.M.W., & Backes C.W. Ground Breaking Landmark Case on Environmental Quality Standards? *Journal for European Environmental & Planning Law*. 2015. № 12(3-4). P. 363-377.

водними запасами, а також застосування інноваційних природоохоронних технологій, таких як системи очищення води, заходи щодо збереження біорізноманіття та адаптації до змін клімату. Однак багато країн-членів ЄС не мають достатнього технологічного потенціалу або необхідних кадрів для належного виконання таких складних завдань.

Відсутність доступу до передових технологій або обмеженість у кваліфікації кадрів можуть призвести до того, що судові вимоги залишатимуться невиконаними або неефективно реалізованими. Наприклад, для проведення моніторингу якості води або встановлення системи раннього попередження про забруднення водних ресурсів, необхідне використання високоточних технологій та спеціалізованих знань. У багатьох країнах, особливо у менш розвинутих регіонах, бракує як фінансових ресурсів для закупівлі такого обладнання, так і кваліфікованих фахівців, які здатні правильно застосовувати ці технології. Без належного технологічного забезпечення та професійної підготовки, навіть за наявності законодавчих ініціатив та судових рішень, реальний вплив на поліпшення стану водних ресурсів може бути обмеженим⁴⁷.

Іншою важливою проблемою є правова невизначеність у транскордонних водних конфліктах, що створює додаткові труднощі для ефективного правозастосування. Вода, яка перетинає кордони декількох держав, часто є предметом суперечок через різні підходи до її використання, забруднення та охорони. Судові рішення щодо управління спільними водними басейнами, хоча й містять важливі рекомендації, часто мають лише консультативний характер і не завжди включають чіткі механізми примусового виконання. Це значно знижує ефективність цих рішень, оскільки вони не забезпечують конкретних інструментів для примусу до виконання або не враховують інтереси всіх залучених держав.

⁴⁷ van Rijswijk H.F.M.W., & Backes C.W. Ground Breaking Landmark Case on Environmental Quality Standards? *Journal for European Environmental & Planning Law*. 2015. № 12(3-4). P. 363-377.

Правова невизначеність також посилюється відсутністю єдиного правового стандарту для вирішення транскордонних водних конфліктів. Кожна країна може мати різні нормативно-правові акти щодо управління водними ресурсами, що ускладнює досягнення консенсусу між державами. Оскільки рішення Суду ЄС, як правило, не мають обов'язкової сили для третіх країн, навіть якщо вони стосуються спільного водного ресурсу, їх виконання залежить від доброї волі та політичної волі держав-членів і сусідніх країн.

Таким чином, для ефективного вирішення цих проблем необхідно не лише посилювати координацію між державами, але й сприяти розвитку відповідних технологій та інститутів для виконання судових рішень. Можливість застосування примусових механізмів або юридичних норм, які обов'язкові для всіх залучених сторін, є ключовою для забезпечення стійкого і справедливого управління транскордонними водними ресурсами.

Політична воля держав-членів Європейського Союзу є одним із визначальних факторів у процесі правозастосування в екологічній сфері. Країни-члени по-різному сприймають пріоритетність екологічних норм, що безпосередньо впливає на темпи та якість імплементації судових рішень. У деяких країнах політичні та економічні інтереси мають значний вплив на ухвалення рішень у сфері охорони навколишнього середовища. Наприклад, країни з потужним промисловим сектором, де екологічні обмеження можуть обмежувати виробничу діяльність або впливати на конкурентоспроможність, можуть демонструвати меншу готовність до швидкого прийняття суворих екологічних стандартів. В таких країнах економічні інтереси часто домінують над екологічними імперативами, що може призводити до сповільненого або недостатнього виконання вимог європейських судових рішень, що, у свою чергу, підриває ефективність екологічної політики ЄС в цілому.

Така ситуація особливо виразно спостерігається у тих країнах, де економіка значною мірою залежить від промислового виробництва, енергетики, гірничої промисловості чи сільського господарства. Вони часто виступають проти занадто жорстких екологічних стандартів, побоюючись, що

ці норми можуть призвести до збитків для економіки, втрати робочих місць або скорочення виробничих потужностей. В результаті, навіть якщо судові рішення ЄС встановлюють обов'язкові для виконання вимоги, їх імплементація може бути затягнута або ослаблена через політичні та економічні чинники.

Ще однією важливою проблемою є правова комунікація між наднаціональними інституціями ЄС та національними органами влади. У багатьох випадках між цими інституціями існує недостатня координація та взаєморозуміння щодо ефективної реалізації судових рішень. Брак ефективних механізмів інформування, навчання та методологічної підтримки часто ускладнює процес впровадження європейських прецедентів на національному рівні. Національні органи часто стикаються з труднощами у правильному тлумаченні вимог, зазначених у судових рішеннях, що вимагає значних зусиль для забезпечення їх правильного застосування.

Наприклад, нестача правових роз'яснень або відсутність достатньої методологічної підтримки може призвести до того, що місцеві адміністративні органи неправильно інтерпретують або уповільнюють імплементацію таких рішень. У разі відсутності належної підготовки і навчання на рівні національних органів, процес застосування судових рішень може бути неефективним або навіть контрпродуктивним.

Загалом, для того щоб забезпечити ефективну імплементацію європейських судових рішень у сфері охорони навколишнього середовища, необхідно створити механізми для поліпшення комунікації між наднаціональними та національними інституціями. Це включає розвиток інформативних каналів, програм навчання та методологічної підтримки для національних органів влади, що сприятиме більш ефективному впровадженню екологічних норм і судових прецедентів.

Кліматичні зміни є важливим фактором, який ускладнює правозастосування у сфері охорони водних ресурсів. Ці зміни створюють нові, непередбачувані виклики для існуючих правових інструментів і вимагають

постійної адаптації судових механізмів до нових екологічних реалій. Традиційні правові підходи, розроблені на основі стабільних екологічних умов, виявляються недостатньо гнучкими, щоб ефективно реагувати на швидкі природні трансформації, такі як зміна рівня води в річках, посухи, затоплення чи інші наслідки глобального потепління. У таких умовах важливою стає здатність судової системи швидко адаптуватися, розвивати нові підходи до правозастосування та забезпечувати гнучкість у тлумаченні норм, що стосуються водних ресурсів.

Особливо складною проблемою є захист прав місцевих громад та корінних народів у контексті впровадження судових рішень щодо водних ресурсів. Суд ЄС дедалі більше приділяє увагу соціальному аспекту водної політики, визнаючи, що водні ресурси мають не тільки екологічне, але й культурне, соціальне та економічне значення для місцевих громад. Це включає забезпечення прав на доступ до чистої води, захист інтересів корінних народів, які часто мають обмежений доступ до водних ресурсів через економічні та політичні фактори, а також забезпечення їхньої участі у прийнятті рішень, що стосуються водокористування.

Попри те, що судові рішення ЄС прагнуть включати соціальний вимір водної політики, механізми реалізації цих приписів залишаються недостатньо ефективними і недосконалими. Часто відсутня належна координація між різними рівнями влади, а також між державами-членами ЄС у питаннях, що стосуються захисту прав місцевих громад. Зокрема, національні органи можуть не мати достатньої інфраструктури або ресурсів для реалізації таких прав, що ускладнює їх виконання на практиці. Крім того, важливими залишаються питання доступу до інформації для громадськості, участі у процесах прийняття рішень і контролю за виконанням судових рішень, що стосуються водних ресурсів.

Таким чином, для того, щоб судова система ЄС могла ефективно реагувати на кліматичні зміни та забезпечувати захист прав місцевих громад і корінних народів, необхідно вдосконалювати існуючі правові механізми. Це

включає створення більш гнучких правових інструментів, спрямованих на адаптацію до нових екологічних викликів, а також покращення механізмів забезпечення соціальних прав у контексті управління водними ресурсами.

Висновки дослідження демонструють, що правозастосування рішень Суду ЄС щодо водних ресурсів є складним багатовимірним процесом, який вимагає системного підходу, постійного вдосконалення інституційних механізмів та посилення міжнародної співпраці.

3.3 Механізми розвитку правового регулювання використання, відтворення та охорони водних ресурсів у ЄС

Правове регулювання водних ресурсів у Європейському Союзі являє собою складну, багаторівневу систему інституційних, нормативних та організаційних механізмів, спрямованих на забезпечення сталого управління водними екосистемами та досягнення високих ecological стандартів.

Фундаментальним елементом розвитку правового регулювання водних ресурсів в Європейському Союзі є Рамкова водна директива 2000/60/ЄС, яка була ухвалена з метою створення інтегрованої системи управління водними ресурсами на рівні ЄС. Ця директива стала важливим кроком до досягнення сталого розвитку водних ресурсів, охорони водного середовища та забезпечення доступу до води для всіх громадян ЄС. Її прийняття стало необхідним кроком, зважаючи на зростаючі загрози забруднення води, зміни клімату, а також на зростаюче навантаження на водні ресурси через індустріалізацію та урбанізацію.

Одним із основних нововведень, яке запровадила Рамкова водна директива, є принцип basin-management, або управління водними ресурсами на основі природних гідрологічних кордонів, а не адміністративно-територіальних поділів, як це було раніше. Це означає, що управління водними ресурсами здійснюється не за географічними чи політичними межами окремих країн чи регіонів, а з огляду на природні характеристики водних басейнів, які є єдиними екологічними системами. Такий підхід дозволяє ефективніше

вирішувати проблеми, що виникають через транскордонне забруднення вод, неправильне використання водних ресурсів, зміни гідрологічних умов, а також сприяє більш ефективному захисту екосистем водних об'єктів.

Цей комплексний підхід передбачає розробку планів управління водними басейнами, які повинні охоплювати всі аспекти використання водних ресурсів — від питного водопостачання до водокористування в промисловості та сільському господарстві, а також включати заходи щодо охорони водних екосистем, забезпечення біорізноманіття, запобігання забрудненню і відновлення забруднених вод. Кожна країна-член ЄС повинна розробляти і реалізовувати такі плани для кожного водного басейну, що охоплює її територію, з урахуванням міжнародних річок і транснаціональних водних ресурсів.

Принцип basin-management став основою для організації ефективного моніторингу стану водних ресурсів та впровадження превентивних і коригувальних заходів у разі виявлення забруднення або деградації водних екосистем. Це включає постійне оцінювання якості води, визначення джерел забруднення, планування заходів для досягнення або підтримання екологічного стану водних об'єктів на визначеному рівні, а також координацію дій між державами-членами у разі транснаціональних басейнів⁴⁸.

Рамкова водна директива також сприяє розвитку інструментів фінансування для реалізації екологічних цілей, таких як механізми підтримки через фонди ЄС, зокрема, шляхом фінансування проектів з покращення стану водних об'єктів, модернізації водогосподарської інфраструктури та впровадження інноваційних технологій очищення води.

Завдяки запровадженню цього комплексного підходу ЄС змогла підвищити ефективність управління водними ресурсами, знизити ризики для екосистем та людей, а також забезпечити інтеграцію екологічних вимог в економічну діяльність.

⁴⁸ Шевчук А. В. Правовий статус міжурядової організації Дунайської комісії в умовах технічного прогресу судноплавства. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*, 2023. Т.2. Вип. 75. С. 62-66.

Інституційний механізм формування водної політики Європейського Союзу є багаторівневою системою, що забезпечує ефективне управління водними ресурсами, реалізацію екологічних норм та забезпечення сталого розвитку. На наднаціональному рівні ключову роль у розробці та впровадженні водної політики відіграє Європейська Комісія, зокрема Генеральний директорат з питань навколишнього середовища. Цей орган відповідає за ініціативу, координацію та моніторинг політики у сфері водних ресурсів, а також за забезпечення дотримання екологічних стандартів в межах ЄС. Через Генеральний директорат здійснюється розробка директив, що регулюють водне господарство, а також визначають стратегії щодо охорони водних ресурсів та боротьби із забрудненням водних об'єктів.

На регіональному рівні важливу роль відіграють спеціалізовані водогосподарські агентства, які відповідають за практичне втілення екологічних норм, розробку та реалізацію заходів на рівні окремих водних басейнів та річкових систем. Вони займаються безпосереднім моніторингом якості води, оцінкою екологічного стану водних об'єктів, а також організовують заходи щодо покращення ситуації у разі забруднення. Агентства співпрацюють з місцевими органами влади, підприємствами, науковими установами та громадськістю для забезпечення ефективного управління водними ресурсами та дотримання екологічних стандартів⁴⁹.

Водночас важливим напрямком розвитку правового регулювання водної політики ЄС є впровадження принципу превентивних дій та екологічної безпеки. Цей принцип став основою для формування нових підходів до управління водними ресурсами, орієнтуючи систему на запобігання екологічним катастрофам, а не лише на їх мінімізацію після того, як шкода вже завдана. Згідно з принципом превентивних дій, водогосподарська політика повинна передбачати своєчасне виявлення потенційних загроз для водних

⁴⁹ Шевчук А. В. Правовий статус міжурядової організації Дунайської комісії в умовах технічного прогресу судноплавства. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*, 2023. Т.2. Вип. 75. С. 62-66.

екосистем і вживати заходів для їх усунення до того, як вони призведуть до серйозних екологічних чи економічних наслідків.

Реалізація цього принципу досягається через систему екологічної експертизи, яка включає оцінку потенційного впливу діяльності на водні ресурси ще на етапі планування чи розробки проектів. Екологічна експертиза дає можливість заздалегідь виявити та усунути потенційні ризики, пов'язані з діяльністю в басейнах водних річок чи інших водних об'єктів. Окрім того, важливою складовою цієї системи є моніторинг стану водних ресурсів, що здійснюється за допомогою спеціальних технологій та наукових досліджень. Він включає регулярне вимірювання якості води, рівня забруднення та оцінку стану екосистем водних об'єктів. Ці дані використовуються для прогнозування можливих екологічних криз, а також для прийняття рішень на основі фактів та наукових доказів⁵⁰.

Прогнозування є ще однією важливою складовою цієї системи, оскільки воно дозволяє заздалегідь передбачити зміни в екологічному стані водних об'єктів, які можуть виникнути внаслідок зміни клімату, інтенсивного використання водних ресурсів чи забруднення. За допомогою прогнозів можна планувати довгострокові стратегії захисту водних екосистем, а також запобігати потенційним кризовим ситуаціям.

Таким чином, інституційна структура водної політики ЄС та її правові механізми створюють чітку систему управління водними ресурсами, орієнтовану на попередження екологічних загроз. Вони забезпечують координацію національних, регіональних і місцевих інституцій, а також впровадження ефективних методів захисту водних екосистем та забезпечення сталого використання водних ресурсів.

Економічні механізми регулювання водних ресурсів є важливим інструментом для забезпечення сталого управління водними об'єктами та збереження екологічного балансу. Одним із основних принципів, що лежать в

⁵⁰ Jager N. W., et al. Transforming European Water Governance? Participation and River Basin Management under the EU Water Framework Directive in 13 Member States. *Water*. 2016. № 8(4). P. 156-162.

основі таких механізмів, є принцип "забруднювач платить", який передбачає, що підприємства та інші користувачі водних ресурсів, які здійснюють негативний вплив на водні екосистеми, повинні нести відповідальність за завдані збитки. Це включає оплату за забруднення води, що стимулює виробників і споживачів водних ресурсів до зниження рівня забруднення та впровадження більш екологічно чистих технологій.

Такий підхід не лише сприяє збереженню водних екосистем, але й створює економічні стимули для підприємств, щоб вони знижували негативний вплив на навколишнє середовище. Крім того, введення диференційованої системи екологічних платежів дає змогу враховувати специфіку діяльності підприємств, розміри забруднення та ступінь впливу на екосистеми. Це дозволяє встановлювати адекватні розміри зборів залежно від того, наскільки великою є загроза для екології.

Окрім цього, до економічних механізмів належать також штрафні санкції, які накладаються на підприємства, що порушують екологічні норми і стандарти водокористування. Штрафи і фінансові санкції є важливим інструментом примусу, який забезпечує додатковий стимул для дотримання екологічних вимог. Такий підхід мотивує бізнес до впровадження більш чистих і ефективних технологій, що зменшують забруднення водних ресурсів.

Транскордонне управління водними ресурсами є ще одним важливим аспектом екологічної політики, оскільки багато водних об'єктів перетинають кордони кількох країн. Тому ефективне управління такими ресурсами вимагає співпраці на міжнародному рівні. Механізми міжнародних екологічних угод забезпечують координацію дій між державами, що мають спільні водні ресурси. Ці угоди регулюють питання використання води, її очищення, збереження екосистем та боротьби з забрудненням.

Зокрема, для ефективного управління транскордонними водами важливим інструментом є створення спеціалізованих координаційних платформ. Такі платформи дозволяють державам обговорювати спільні проблеми, приймати колективні рішення та координувати дії щодо захисту

водних ресурсів, попередження забруднення та управління водними басейнами. Окрему увагу в цьому контексті заслуговують багатосторонні механізми співробітництва в басейнах міжнародних річок, таких як Дунай, Рейн та Ельба.

Наприклад, у басейні річки Дунаю працює Міжнародна комісія з охорони річки Дунай (ICPDR)⁵¹, яка забезпечує координацію дій 14 держав, що знаходяться в басейні цієї річки. Вона займається управлінням водними ресурсами, розробкою планів заходів щодо покращення якості води та захисту водних екосистем. Такий механізм співпраці є надзвичайно важливим для досягнення сталого управління водними ресурсами на міжнародному рівні, оскільки він дозволяє країнам об'єднувати ресурси та забезпечувати узгодженість політик і стандартів.

Так само в басейні річки Рейн існує Міжнародна комісія з охорони річки Рейн (ICPR), яка працює над забезпеченням якісного водопостачання та відновлення водних екосистем. Учасники цієї комісії співпрацюють у питаннях моніторингу забруднення, управління водними ресурсами та розробки спільних екологічних стратегій. Такі міжнародні угоди та координаційні платформи дозволяють здійснювати ефективне транскордонне управління водними ресурсами, забезпечуючи сталість екосистем та збереження природних водних ресурсів для майбутніх поколінь.

Отже, економічні механізми регулювання водних ресурсів та міжнародне співробітництво є важливими складовими для забезпечення сталого управління водними ресурсами. Вони створюють як національні, так і міжнародні стимули для збереження водних екосистем, запобігання забрудненню водних ресурсів та сталого розвитку водного господарства.

Технологічний вимір правового регулювання водних ресурсів у ЄС набуває все більшого значення, оскільки сучасні виклики вимагають ефективних механізмів моніторингу та контролю стану водних екосистем.

⁵¹ Шевчук А. В. Правовий статус міжурядової організації Дунайської комісії в умовах технічного прогресу судноплавства. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*, 2023. Т.2. Вип. 75. С. 62-66.

Інноваційні технології, такі як цифрові платформи, геоінформаційні системи (ГІС), а також автоматизовані екологічні лабораторії, дозволяють забезпечити більш точне та своєчасне спостереження за станом води, забрудненням водних ресурсів і змінами в екосистемах. Впровадження таких технологій дозволяє не тільки зібрати дані про стан води, але й оперативно оцінити загрози для екосистем, забезпечуючи ефективне реагування на екологічні виклики.

Геоінформаційні системи, зокрема, відіграють важливу роль у візуалізації змін водних ресурсів на основі просторових даних, що дозволяє здійснювати більш точний моніторинг водних басейнів та їхнього стану на рівні басейнів річок і озер. Це дає змогу виявляти забруднення, зміни в руслах річок, загрози повеней та посух, а також оцінювати вплив людської діяльності на водні екосистеми. Цифрові технології дозволяють також створювати прогнози щодо зміни гідрологічних характеристик, що є надзвичайно важливим для прийняття ефективних управлінських рішень.

Автоматизовані екологічні лабораторії та інші інноваційні технології дають змогу оперативно проводити екологічні аналізи, визначати рівень забруднення води, а також оцінювати вплив різних антропогенних факторів. Це особливо актуально в умовах зміни клімату, коли прогнози на основі даних моніторингу допомагають не тільки виявляти проблеми, а й своєчасно вживати заходів щодо їхнього усунення.

З точки зору правового регулювання, ЄС все більше орієнтується на адаптацію своєї водної політики до нових кліматичних реалій. Важливим аспектом є забезпечення стійкості водних екосистем (resilience) до змін клімату, що включає розробку механізмів протидії негативним наслідкам глобального потепління. Законодавство ЄС все більше орієнтується на те, щоб не тільки реагувати на існуючі проблеми, а й забезпечувати превентивний підхід, сприяючи адаптації водних екосистем до зміни клімату.

Зокрема, європейське право впроваджує принципи, які передбачають вживання заходів для збереження водних ресурсів у контексті кліматичних змін. Це включає розвиток правових механізмів для боротьби з посухою,

зміною водного балансу, зменшенням водних ресурсів, а також підтримку біорізноманіття водних екосистем. Окрім того, законодавчі ініціативи спрямовані на вдосконалення управління водними ресурсами таким чином, щоб вони могли адаптуватися до змін у кліматі, зокрема через ефективне управління водними басейнами, розвиток системи збереження водних ресурсів і зменшення їхнього забруднення.

Інтеграція принципу стійкості водних екосистем у правове регулювання дозволяє ЄС не тільки створювати ефективні заходи для боротьби з поточними екологічними загрозами, а й сприяти довгостроковому збереженню водних ресурсів у майбутньому. Це також включає заходи для збереження біорізноманіття водних екосистем, таких як впровадження захисних територій для водних видів та екосистем, а також заохочення використання екологічно чистих технологій у водному господарстві.

Таким чином, технологічний вимір правового регулювання водних ресурсів ЄС постійно розвивається, створюючи нові інструменти для ефективного управління водними ресурсами, що відповідають сучасним екологічним викликам, зокрема змінам клімату. Водночас, адаптація законодавства до нових умов забезпечує ефективну підтримку водних екосистем та сприяє їхній стійкості до майбутніх екологічних і кліматичних загроз.

Соціальний вимір правового регулювання водних ресурсів в Європейському Союзі є важливою складовою розвитку екологічної політики, оскільки він передбачає розширену участь громадськості в процесах прийняття рішень, що стосуються водних ресурсів. Одним із ключових елементів цього виміру є механізм публічного залучення (public participation), який включає різноманітні інструменти для активної участі громадян у формуванні водної політики. Це можуть бути громадські слухання, консультації з місцевими громадами, екологічні ініціативи, а також системи громадського моніторингу і контролю, що дозволяють громадянам і

організаціям спостерігати за станом водних ресурсів, виявляти забруднення та інші порушення екологічних норм, а також пропонувати рішення.

Залучення громадськості не тільки зміцнює демократію, але й дозволяє враховувати потреби та інтереси різних соціальних груп, що безпосередньо залежать від стану водних ресурсів. Участь місцевих спільнот у прийнятті рішень забезпечує більш ефективне управління водними ресурсами, адже ці громади часто мають глибоке знання локальних екологічних умов і традиційних практик, які можуть бути корисними для стійкого використання води.

Науково-методологічний вимір розвитку водної політики також відіграє важливу роль. Постійне оновлення екологічних стандартів базується на новітніх наукових дослідженнях і даних, що дозволяє оперативно реагувати на нові екологічні загрози, такі як зміни клімату, забруднення води чи зменшення водних ресурсів. Впровадження міждисциплінарних екологічних досліджень дозволяє розширити підходи до управління водними ресурсами, об'єднуючи різні галузі знань — від гідрології та екології до економіки та соціальних наук. Ці дослідження є основою для розробки нових стандартів, які відповідають актуальним викликам і вимогам.

Особливу увагу приділяється науковій експертизі при формуванні правових норм. Це дозволяє забезпечити високу якість правових актів і рішень, а також гарантувати їх ефективне застосування на практиці. Вчені та експерти з різних галузей мають можливість брати участь у процесах правотворення, надаючи свої рекомендації щодо того, як найкраще регулювати водні ресурси, зважаючи на сучасні екологічні, технічні та соціальні реалії.

Водночас, важливим напрямком правового регулювання є захист прав корінних громад та місцевих спільнот, особливо в контексті управління водними ресурсами. Європейське законодавство враховує традиційні знання та екологічні практики, якими володіють місцеві громади, що мають давнє і глибоке розуміння природних процесів у своєму регіоні. Ці знання часто

включають ефективні методи збереження водних ресурсів, управління водними басейнами та захисту екосистем.

Захист прав місцевих громад не обмежується лише підтримкою їхніх традиційних методів господарювання, але й сприяє інтеграції цих знань у сучасні практики управління водними ресурсами, створюючи можливості для збереження біорізноманіття і забезпечення сталого розвитку. Врахування потреб і прав місцевих громад у водогосподарській діяльності дозволяє досягти більш збалансованого і сталого використання водних ресурсів, що є важливим аспектом для розвитку європейської водної політики.

Таким чином, соціальний вимір правового регулювання водних ресурсів не тільки забезпечує ефективне управління водними ресурсами, але й сприяє інтеграції різноманітних точок зору, від наукових досліджень до традиційних екологічних практик, а також забезпечує захист прав місцевих громад та громадське залучення до прийняття рішень у цій важливій галузі.

Фінансові механізми, які підтримують водну політику Європейського Союзу, базуються на диверсифікованій системі фінансування, що включає різноманітні екологічні фонди, грантові програми, а також цільові інвестиції у модернізацію водогосподарської інфраструктури. Європейський Союз активно розвиває фінансування екологічних ініціатив у сфері водних ресурсів, зокрема через такі інструменти, як Європейський фонд для стратегічних інвестицій (EFSD), Європейський фонд розвитку та Програма LIFE, яка спеціалізується на фінансуванні екологічних проектів. Вони забезпечують фінансову підтримку для національних урядів та місцевих органів влади в країнах-членах, а також для приватних і громадських ініціатив, які сприяють збереженню водних ресурсів, боротьбі із забрудненням води та впровадженню інновацій у сфері водогосподарства.

Система фінансування також включає грантові програми, що орієнтовані на конкретні екологічні завдання, як-от очищення водних джерел, створення інфраструктури для водозбереження, відновлення екосистем і збереження біорізноманіття. Ці гранти доступні для дослідницьких

організацій, НДО, муніципалітетів та інших зацікавлених сторін, які мають на меті реалізувати сталий проект у сфері управління водними ресурсами.

Ще одним важливим аспектом є цільові інвестиції у водогосподарську інфраструктуру, такі як будівництво або модернізація водоочисних станцій, спорудження систем для збору дощових вод або створення інфраструктури для управління водними ресурсами в умовах зміни клімату. Ці інвестиції забезпечують як фінансову підтримку інфраструктурних проектів, так і технологічні новації, необхідні для досягнення високих стандартів екологічної безпеки у водному господарстві.

Європейський Союз послідовно нарощує фінансування екологічних ініціатив у сфері водних ресурсів, активно підтримуючи інноваційні проекти, що дозволяють підвищити ефективність використання води, зменшити забруднення та забезпечити довгострокову сталу екосистемну рівновагу.

Міжнародні механізми екологічного співробітництва ЄС також мають важливе значення, оскільки вони виходять за межі країн-членів і поширюються на сусідні регіони, країни, що розвиваються, і навіть на глобальні ініціативи. ЄС активно залучає партнерів у Східній Європі, Середземномор'ї, а також у Африці через різноманітні програми співробітництва, що включають Європейський інструмент сусідства та партнерства (ENP) та програму розвитку співробітництва в Східній Європі. Ці програми допомагають передавати досвід і технології для покращення управління водними ресурсами, адаптації до змін клімату та розв'язання екологічних проблем у партнерських країнах.

Такі міжнародні ініціативи дозволяють значно розширити географічний масштаб впливу європейської водної політики, сприяючи поширенню стандартів сталого управління водними ресурсами в глобальному масштабі. Це, в свою чергу, створює можливості для покращення екологічного стану водних ресурсів у різних частинах світу, зміцнення співробітництва між країнами та регіонами, а також сприяє досягненню глобальних цілей сталого розвитку, зокрема, цілі щодо забезпечення чистої води і санітарії для всіх.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Аналіз правових засад регулювання експлуатації водних ресурсів у межах Європейського Союзу дозволяє підсумувати, що інституційна структура управління водними ресурсами в ЄС є комплексною багаторівневою системою, що охоплює наднаціональний, національний та регіональний рівні. Центральну роль у формуванні водної політики відіграє Європейська Комісія через Генеральний директорат з навколишнього середовища, який розробляє законодавчі ініціативи та контролює їх виконання. Основним правовим інструментом є Водна Рамкова Директива (2000), що встановлює єдині принципи та цілі управління водними ресурсами для всіх країн-членів. Важливу функцію виконує Європейське агентство з навколишнього середовища, яке забезпечує збір даних, моніторинг та аналіз стану водних ресурсів.

Координація між країнами-членами та Європейською Комісією здійснюється через Спільну стратегію імплементації, яка сприяє обміну досвідом та розробці керівних документів. Особливу роль у управлінні транскордонними водними ресурсами відіграють міжнародні річкові комісії, такі як Міжнародна комісія з охорони річки Дунай.

2. Правовий режим водних ресурсів у ЄС еволюціонував від секторального підходу до інтегрованого управління на рівні річкових басейнів. Водна Рамкова Директива впровадила принципи екологічної цілісності, участі громадськості та принцип "забруднювач платить". Реалізація правового режиму здійснюється через плани управління річковими басейнами, програми заходів та системи моніторингу. Важливим аспектом є адаптація до змін клімату та врахування їх впливу на водні ресурси. Система управління водними ресурсами в ЄС передбачає активне залучення громадськості та зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень. Правовий режим водних ресурсів у ЄС продовжує вдосконалюватися для вирішення нових викликів, пов'язаних зі зміною клімату, забрудненням та конфліктами водокористування.

Ефективність такої системи забезпечується через чітке розмежування повноважень між різними рівнями управління та механізми координації їх діяльності.

3. На підставі проведеного дослідження системи вирішення спорів щодо водних ресурсів у Європейському Союзі можна зробити наступні висновки. Практика Суду ЄС демонструє широкий спектр спорів, які можна класифікувати за кількома основними категоріями: порушення стандартів якості води (включаючи перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин, недотримання вимог щодо очистки стічних вод, забруднення підземних вод), спори щодо планування в галузі управління річковими басейнами, екологічні спори (збереження водних екосистем, захист водно-болотних угідь, відновлення природного стану водних об'єктів) та спори щодо забезпечення публічного доступу до водних об'єктів.

4. Система вирішення водних спорів у ЄС базується на комплексному правовому механізмі, ключовим елементом якого є Водна рамкова директива 2000/60/ЄС, що встановлює фундаментальні принципи управління водними ресурсами. Процедура вирішення спорів передбачає багатоетапний процес, який починається з попереднього звернення до національних органів влади, потім може включати подання скарги до Європейської Комісії, і в разі невирішення конфлікту - передачу справи до Суду ЄС. Важливим елементом є превентивний механізм вирішення спорів через обов'язкові консультації між державами в рамках річкових басейнових управлінь.

Ефективність системи забезпечується через поєднання судових та позасудових механізмів, залучення експертних організацій та активну участь громадськості. Водночас система має певні недоліки, зокрема тривалість процедур, складність доказування екологічної шкоди та неоднакове застосування норм права ЄС національними органами. Перспективними напрямками вдосконалення системи є впровадження інноваційних технологій моніторингу, розширення можливостей онлайн-вирішення спорів, посилення координації між різними рівнями управління водними ресурсами та

гармонізація підходів з країнами-сусідами ЄС. Досвід ЄС у створенні комплексної системи вирішення водних спорів має важливе значення для інших регіонів світу та демонструє ефективність поєднання чіткої правової бази, дієвих інституційних механізмів та принципів інтегрованого управління водними ресурсами.

5. Судові прецеденти відіграють визначальну роль у формуванні та розвитку політики управління водними ресурсами в ЄС, забезпечуючи ефективну імплементацію та деталізацію положень Рамкової водної директиви 2000/60/ЄС. Ключовою особливістю судової практики є розширене тлумачення екологічних норм, що впливає на вирішення питань забруднення водних екосистем та встановлення чітких механізмів відповідальності за порушення екологічних стандартів. Суд ЄС розвиває концепцію сталого розвитку, забезпечуючи баланс між економічними інтересами та екологічною охороною.

6. Важливим аспектом є транскордонне управління водними ресурсами, де Суд встановлює принципи міжнародного співробітництва та механізми вирішення спорів між державами. Однак існують значні проблеми у правозастосуванні рішень Суду ЄС, зокрема відмінності в правових системах держав-членів, інституційна неузгодженість, фінансові обмеження та технологічна неготовність окремих країн. Особливо гостро ці проблеми проявляються у країнах Східної Європи, де системи водного права знаходяться в процесі трансформації.

7. Механізми розвитку правового регулювання водних ресурсів у ЄС включають комплексну систему інституційних, економічних та технологічних інструментів. Базовим елементом є Рамкова водна директива, яка запровадила принцип *basin-management*. Економічні механізми базуються на принципі "забруднювач платить" та системі штрафних санкцій. Технологічний вимір передбачає впровадження інноваційних систем моніторингу та контролю стану водних екосистем. Соціальний аспект забезпечує участь громадськості у прийнятті рішень та захист прав місцевих громад. Фінансові механізми

включають різноманітні фонди та грантові програми ЄС. Загалом, правове регулювання водних ресурсів у ЄС демонструє тенденцію до посилення захисту екологічних цінностей, впровадження превентивних заходів та адаптації до кліматичних змін, що створює ефективну основу для сталого управління водними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безсонний В. Досвід управління водними ресурсами у країнах ЄС. *Сучасні проблеми екологічного контролю та аудиту*. 2022. № 17. С. 17-19.
2. Вихрист С. М. Прогрес у поступовому наближенні законодавства України до законодавства ЄС у галузі якості води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище. *Legal Bulletin*. 2023. № 10. С. 100-108.
3. Вітів В. А. Правове регулювання якості і безпеки питної води в ЄС та Україні. *Молодий вчений*. 2018. № (12 (64)). С. 175-178.
4. Гавриленко О. П. Басейнова модель управління водними ресурсами: алгоритм запровадження в Україні. *Географія та туризм*. 2017. № 39. С. 137-146.
5. Гопчак І. В. Європейське законодавство у сфері захисту та управління водними ресурсами. *Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р.* Суми : СумДУ, 2013. С. 49-52.
6. Головка Л. О. Правові аспекти впровадження інтегрованих підходів в управління водними ресурсами за басейновим принципом в ЄС та Україні. *Збірник тез круглого столу*. 2017. № 15. С. 15-17.
7. Гребінь В. В., Хільчевський В. К. Ретроспективний аналіз досліджень річкової мережі України та застосування типології річок Водної рамкової директиви ЄС на сучасному етапі. *Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія*. 2016. № 2. С. 32-47.
8. Гродзинський М. Д., Свідзінська Д. В., Глотка Д. В., Тішаєва А. М. Міжнародний проект FREEWAT з планування та управління водними ресурсами: цілі та процес реалізації. *Український географічний журнал*. 2016. № 4. С. 17-21.
9. Дейнега М. А., Шестопапка Р. І. Правове забезпечення якості водних ресурсів за законодавством України та Європейського Союзу. *Науковий вісник*

Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. 2013. №182 (2). С. 116-120.

10. Зубко А. Роль формування інтегрованих систем управління водними ресурсами у післявоєнній відбудові України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. С. 50-54.

11. Коба В. Г., Пахота Н. В. Досвід ЄС у забезпеченні розвитку водогосподарського комплексу регіонів та культури поводження з водними ресурсами. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 24. С. 42-45.

12. Коваленко О. В., Богомазова В. М., Кваша Т. К. Морські дослідження: законодавство ЄС та України. *Наука, технології, інновації*. 2022. № 3. С. 30-38.

13. Ковтун О. О. Роль менеджменту в сприянні сталому розвитку та корпоративній соціальній відповідальності через впровадження нових водних Директив ЄС. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи»*. 2024. С. 72-74.

14. Кошляков О., Диняк О., Кошлякова І. Проблеми виділення підземних водних масивів у межах транскордонних територій України з урахуванням вимог водного законодавства ЄС. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*. 2017. № 4. С. 67-70.

15. Кулько А. В. Інтегроване управління водними ресурсами міжнародних водотоків: проблеми та перспективи механізмів міжнародно-правової регламентації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 4. С. 107-112.

16. Ладиченко В. В., Гиренко І., Головка Л., Вітів В. Екологічна політика і право ЄС: Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр НУБіП України. 2019. 367 с.

17. Левковська Л., Сундук А., Добрянський, О. Інноваційні підходи до управління безпекою водних ресурсів України. *Економіст*. 2014. № 7. С. 46-50.

18. Левицька С. О., Скрипчук П. М. Про відтворення ресурсного потенціалу України в контексті її інтеграції в ЄС. *Економіка України*. 2014. № 12. С. 87-91.
19. Левковська Л. В., Тітаренко Г. Б., Тітаренко О. В. (2018). Публічне державно-приватне партнерство в умовах імплементації угод ЄС щодо безпеки водних ресурсів. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2018. № 3-4. С. 95-100.
20. Левковська Л. В., Зубко А. Г. Сучасний стан імплементації Україною екологічної політики ЄС. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2021. № 3 (62). С. 62-68.
21. Лозо В. І. Головні аспекти розвитку правового регулювання охорони біосфери в Європейському Союзі. *Право і безпека*. 2011. № 5. С. 20-25.
22. Мепарішвілі Х. Н. Особливості державного управління водними ресурсами України на принципах Спільної політики з ЄС. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 5. С. 126-131.
23. Олешко А. А., Ольшанська О. В., Будякова О. Ю., Бебко С. В. Розвиток стійкої біоекономіки: досвід Європейського Союзу та можливості для України. *Агросвіт*. 2022. № 3. С. 64-69.
24. Проневич О. С. Імплементація європейських стандартів забезпечення якості питної води: інституційно-правовий аспект. *Форум права*. 2017. № 3. С. 182-189.
25. Рябець К. А. Зарубіжний політико-правовий досвід публічного управління у галузі водного господарства (на прикладі окремих країн Європейського Союзу). *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 2). С. 114-120.
26. Салавор О. М. Шаповалов Є. Б., Якименко І. Л. Порівняльний аналіз нормативної бази ЄС та України щодо захисту водних ресурсів. *Екологічні науки*. 2018. № 23. С. 140-145.
27. Скороход І. С. Кухарик В. В. Формування механізмів управління транскордонними природними ресурсами в Єврореґіоні «Буг» : монографія.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 161 с.

28. Струкова В. Д. Управління водними монополіями в країнах Європейського Союзу: досвід для України. *Теорія та практика державного управління*. 2014. № 4. С. 430-439.

29. Судук О.Ю. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку системи управління водогосподарським комплексом. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. № 56. С. 268–275.

30. Тамбовцев Г. В., Балабатько Н. В. Європейське законодавство щодо управління водними ресурсами. In *Географія та туризм: матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Харківського національного педагогічного університету ім. ГС Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків)*. ХНПУ ім. ГС Сковороди, Харків. С. 99-102

31. Тарасюк Н., Магдюк І., Ковальська В. (2023). Імплементация водної Рамкової Директиви ЄС у структуру гідрологічного менеджменту України. *Grail of Science*. 2023. № 26. С. 627-630.

32. Хвесик М.А., Лековська Л.В. Управління водними ресурсами: євроінтегративний вектор. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. К.: ДУ ІЕПСР НАН України. 2019. № 5 (24). С. 6-13.

33. Хільчевський В. К. Водні ресурси країн Європи: характеристика на основі бази даних FAO-Aquastat. *Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія*. 2023. № 1. С. 6-16.

34. Уberman В., Васьковець Л. Адаптація українського правового регулювання скидання забруднювальних речовин до екологічного законодавства ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 71. С. 197-202.

35. Шевчук А. В. Правовий статус міжурядової організації Дунайської комісії в умовах технічного прогресу судноплавства. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*, 2023. Т.2. Вип. 75. С. 62-66.

36. Шепелєв С. С. Рациональне використання водних біоресурсів у рамках Спільної рибпромислової політики ЄС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. № 11. С. 89-92.
37. Шматок Ю. В. Морська економіка України в контексті синьої економіки Європейського Союзу. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*. 2021. № 43. С. 43-45.
38. Шукаєв С. М., Сулема О. К., Власюк Л. С. Статика чистої води у новій програмі ЄС «Горизонт Європа». *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Чиста вода. Фундаментальні, прикладні та промислові аспекти» (25-26 листопада 2021 р., м. Київ, Україна)*. С. 207-209.
39. Яцик А. В., Гопчак І. В., Басюк Т. О. Встановлення екологічних нормативів якості води в країнах ЄС та Україні. *Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія*. 2011. № 3. С. 151-156.
40. Birk S., Bonne W., Borja A., Brucet S., Courrat A., Poikane S., Hering D. Three hundred ways to assess Europe's surface waters: an almost complete overview of biological methods to implement the Water Framework Directive. *Ecological Indicators*. 2012. № 18. P. 31-41.
41. Boeuf B., & Fritsch O. Studying the implementation of the Water Framework Directive in Europe: a meta-analysis of 89 journal articles. *Ecology and Society*. 2016. № 21(2).
42. Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV v Germany, Case C-461/13 [2015] ECR I-433. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=165446&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1450514>
43. Cascina Tre Pini v Provincia di Pavia, Case C-301/12 [2014] ECR I-214. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150281&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451468>

44. Commission v Belgium, Case C-32/05 [2006] ECR I-05887. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=56989&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1439274>
45. Commission v France, Case C-239/03 [2004] ECR I-9325. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=49170&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1445111>
46. Commission v Germany, Case C-525/12 [2014] ECR I-2202. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=157518&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451755>
47. Commission v Germany, Case C-535/18 [2020] ECR I-251. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220538&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1441451>
48. Commission v Italy, Case C-251/17 [2019] ECR I-335. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=202420&pageIndex=0&doclang=IT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1440347>
49. Commission v Italy, Case C-297/08 [2010] ECR I-1749. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=82679&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1451901>
50. Commission v Spain, Case C-151/12 [2013] ECR I-690. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=137845&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1444710>
51. Commission v Spain, Case C-355/90 [1993] ECR I-4221. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=97636&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1450986>
52. Commission v United Kingdom, Case C-502/15 [2017] ECR I-334. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190336&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1442486>
53. Commission v United Kingdom, Case C-6/04 [2005] ECR I-9017. URL:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60655&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1452111>

54. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC). URL: <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/pdf/strategy2.pdf>

55. Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban wastewater treatment <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31991L0271>

56. Danube Commission. URL: <https://www.danubecommission.org/dc/en/>

57. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>

58. Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0084:0097:EN:PDF>

59. Directive (EU) 2020/2184 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the quality of water intended for human consumption (recast) (Text with EEA relevance) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/2184/oj>

60. European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/en>

61. Fish Legal and Shirley v Information Commissioner, Case C-279/12 [2013] ECR I-853. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=140624&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1446539>

62. Hering D., Borja A., Carstensen J., Carvalho L., Elliott M., Feld C. K., Solheim A. L. The European Water Framework Directive at the age of 10: a critical review of the achievements with recommendations for the future. *Science of the total Environment*. 2010. № 408(19). P. 4007-4019.

63. Howarth W. Water Pollution and Water Quality - Shifting Regulatory Paradigms. *Journal of Environmental Law*. 2017. № 29(1). P. 63-86.

64. International Commission for the Protection of the Rhine. URL: <https://www.iksr.org/en/>

65. International Commission for the Protection of the Odra River
<https://www.mkoo.pl/index.php?mid=1&lang=EN>
66. Jager N. W., et al. Transforming European Water Governance? Participation and River Basin Management under the EU Water Framework Directive in 13 Member States. *Water*. 2016. № 8(4). P. 156-162.
67. Josefsson H. The Environmental Liability Directive, the Water Framework Directive and the Definition of 'Water Damage'. *Journal of Environmental Law*. 2020. № 32(3). P. 439-463.
68. Kallis G., Butler D. The EU water framework directive: measures and implications. *Water policy*. 2001. № 3(2). P. 125-142.
69. Keessen A.M., van Kempen J.J.H., van Rijswijk M., Robbe J., & Backes C.W. European River Basin Districts: Are They Swimming in the Same Implementation Pool? *Journal of Environmental Law*. 2010. № 22(2). P. 197-221.
70. LIFE Programme. European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. URL: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en
71. Löffler D., Römbke J., Meller M., & Ternes T. A. Environmental fate of pharmaceuticals in water/sediment systems. *Environmental Science & Technology*. 2005. № 39(14). P. 5209-5218.
72. Moellenkamp S., Lamers M., Huesmann C., Rotter S., Pahl-Wostl C., Speil K., & Pohl W. Informal participatory platforms for adaptive management. Insights into niche-finding, collaborative design and outcomes from a participatory process in the Rhine basin. *Ecology and Society*. 2010. № 15(4).
73. Moss T. Spatial fit, from panacea to practice: implementing the EU Water Framework Directive. *Ecology and Society*. 2012. № 17(3).
74. Quevauviller P. Adapting to climate change: reducing water-related risks in Europe – EU policy and research considerations. *Environmental Science & Policy*. 2011. № 14(7). P. 722-729.
75. Rules of Procedure of the Court of Justice. Official Journal of the European Union, L 265/1, establishing standard procedures for legal proceedings before the

Court. CJEU. 2012. URL:
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_en.pdf

76. The Meuse River basin. URL:
https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/253930/1/Descy_Meuse.pdf

77. Treaty on the Functioning of the European Union: Consolidated edition.
 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT>

78. United Nations Environment Programme. URL: <https://www.unep.org>

79. van Rijswijk H.F.M.W., & Backes C.W. Ground Breaking Landmark Case on Environmental Quality Standards? *Journal for European Environmental & Planning Law*. 2015. № 12(3-4). P. 363-377.

80. Voulvoulis N., Arpon K.D., & Giakoumis T. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of The Total Environment*. 2017. № 575. P. 358-366.

81. Zikos D., & Hagedorn K. Competition for water resources from the European perspective. *In Competition for Water Resources*. 2017. P. 19-35.